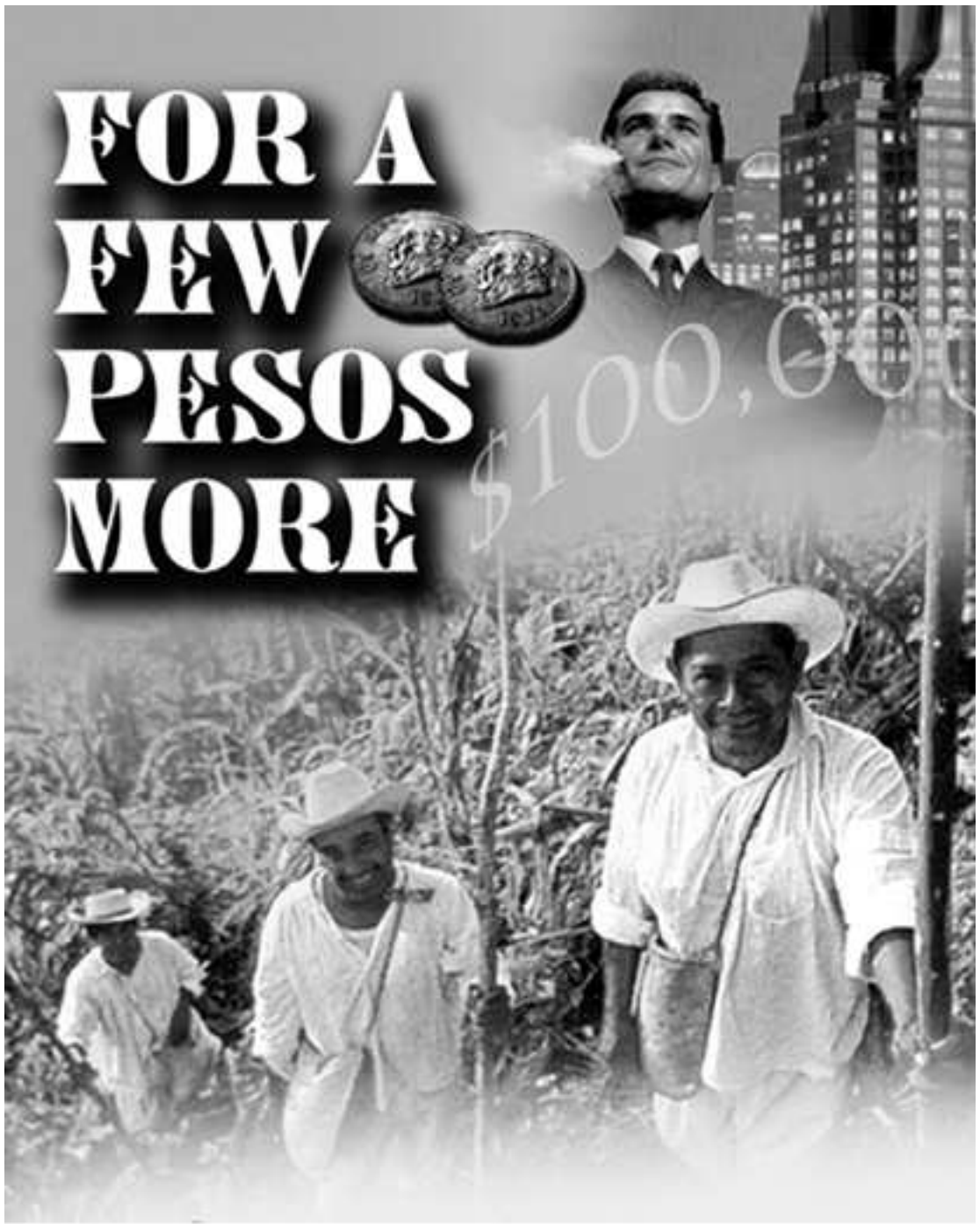

Kouluvierailuopas Maailmankaupoille

Reilua kauppaa kouluihin

Maailmankauppojen liitto ry
Världsbutikernas förbund rf

Sisällysluettelo

Johdanto	4
Mitä pitäisi tietää Reilusta kaupasta?	5
Mistä lisätietoa Reilusta kaupasta?	5
Mitä on Reilu kauppa?	6
Kouluvierailut	7
Viestintä	8
Kouluvierailun viestinnän tavoitteet	8
Kouluvierailu opettamisen näkökulmasta	8
Mielikuvilla viestiminen	8
Esiintyminen	10
Vierailun suunnittelu ja rakenne	11
Lopetus	14
Aloitus	14
Valmistautuminen	15
Erilaisia välineitä	16
Välineitä viestimiseen	18
Työskentelytapoja	19
Käsittelytavat	21
Käsittelytapojen purkaminen	24
Ajankäyttö	24

Julkaisija: Maailmankauppojen liitto ry, Världsbutikernas förbund rf

Kirkkotie 6-10, 20540 Turku, puh. 02-2374 990, fax 02-2371 670

sähköposti: *maailmankaupat.liitto@sci.fi*

www-sivut: *http://www.maailmankaupat.fi*

Toimitus ja taitto: Viljo Lehmusketo

Kuvituksen tekijänoikeudet: RISC ja BAFTS 2002

Painos: 200 kpl

Painopaikka: Digipaino, Turku

Painovuosi: 2003

Opas on julkaistu osana KYOn tukemaa kouluvierailukampanjaa.

Maailmankauppojen liitto ry
Världsbutikernas förbund rf

Tasajaon luentorungon elävöittäminen	25
Kouluvierailun tavoitteet	25
Aiheita käsittelytapoihin	25
Menetelmät	25
Kokonaisuuden hallinta	28
Kouluvierailujen toteuttaminen	29
Ylä-aste	29
Lukio	29
Toinenki tie-video ja kouluvierailu	30
Videon näyttäminen	30
Keskustelua videosta	31
Toinenki tie- videon ympärille aktiviteetteja	32
Ylä-aste	32
Lukio	39
Mitä me itse voimme tehdä?	42
Opetusmateriaali	44
Valmiita käsittelytapoja eri aiheille	44
Valmiit välineet ja materiaalit	44
Kirjallista materiaalia	47
Muuta materiaalia	49
Muuta lisämateriaalia internetissä	49
Näyttelyt	50
Hyödyllisiä yhteystietoja	51
Internetlinkkejä	51

Kannen suunnittelu: Optech Print & Desing

Toinenki tie- videosta otettu animaation kuvitus: Maurizio Forestieri

Toinenki tie- videon tuottivat BAFTS ja Pangea osana Joint Actions for Fair Alternatives projektia EU:n tuella. Kumppaneita projektissa olivat Gaia Education Centre (Kreikka), Uusi Tuuli ry (Suomi), War on Want (Pohjois-Irlanti) ja Associacao Reviravolta (Portugali).

Johdanto

Tämä opas on tarkoitettu Maailmankauppojen vapaaehtoisten tekemien kouluvierailuiden tueksi. Oppaassa kerrotaan siitä, miten voidaan valmistella ja toteuttaa onnistunut kouluvierailu. Sen tähden tämän oppaan tarkoituksena ei ole kertoa kaiken kattavasti Maailmankaupoista, Reilusta kaupasta tai maailmankauppaan liittyvistä ongelmista. Tosin oppaassa on kerrottu, mistä voidaan hankkia Reilun kaupan asioihin liittyvää tietoutta.

Oppaassa kerrotaan siitä, miten esiintyminen eli viestintä tapahtuu ja kuinka viestintää voidaan tavoitteellisesti suunnitella. Siinä on myös kerrottu laajasti, kuinka kouluvierailun voi suunnitella ja miten siihen kannattaa valmistautua. Myös erilaisia välineitä sekä työskentely- ja käsittelytapoja on käsitelty. Olen laatinut myös yhden valmiin esimerkin luentorungon elävöittämisestä oppaan tietojen pohjalta. Oppaasta löytyy myös osio, jossa on valmiita käsittelytapoja ylä-asteelle ja lukioon (koottuna *Toinenki tie*- videon ympärille). Lopussa on vielä lista muista valmiista materiaaleista, joita on saatavilla ja joihin kannattaa tutustua.

Opas on työkalupakki Maailmankauppojen kouluvierailijoille. Luettuasi oppaan alkuosan voit suunnitella aivan oman tyyllisen kouluvierailun tai käyttää valmiita *Toinenki tie*-videon liittyviä materiaaleja. Jos haluat suunnitella oman näköisesi kouluvierailun kannattaa tutustua kaikkeen saatavilla olevaan materiaaliin. Jos olet kokenut kouluvierailujen tekijä voit selata alkuosasta tutut kohdat. Kannattaa kuitenkin selata oppaan lopusta löytyvät ideat siitä, miten eri tavoin voit Reilun kaupan aihetta vierailuilla käsitellä. Jos olet aloitteleva vierailija, lue ensin huolellisesti oppaan alkuosa.

Oppaasta tulee myös laajennettu versio internetiin, Maailmankauppojen liiton sivuille, kevään 2003 aikana. Laajennutussa versiossa on paljon hyödyllisiä nettivinkkejä ja ideoita eri oppiaineiden opettajille, sekä paljon uusia valmiita käsittelytapaesimerkkejä kouluvierailuille että Reilun kaupan teemoihin liittyvä sanasto.

Mitä pitäisi tietää Reilusta kaupasta?

Mitä meidän pitäisi tietää Reilusta kaupasta kouluvierailuja tehdessämme, entä maailmankauppaan liittyvistä ongelmista? Kouluvierailuilla oppilailta saattaa tulla paljon vaativia kysymyksiä, joihin on hyvä varautua vastaamaan. Tämän vuoksi olisi hyvä tutustua mahdollisimman moneen *Mistä lisätietoa Reilusta kaupasta?* -kohdassa mainittuun lähdemateriaaliin. Mitä paremmin hallitsemme kouluvierailuun liittyvän asiasisällön, sitä paremmin voimme keskittyä itse sisällön esittämiseen. Joten on hyvä tietää kouluvierailun aiheesta enemmän kuin koulussa aikoo kertoa. On myös hyvä miettiä selkeitä ja lyhyitä vastauksia yleisempiin kysymyksiin, mitä olet kuullut ihmisten Reilusta kaupasta kysyvän. Tärkeää on luoda kokonaiskuva, siitä miten Reilu kauppa yrittää muuttaa kehitysmaiden pienviljelijöiden köyhyyttä ylläpitäviä mekanismeja ja näin vähentää köyhyyden aiheuttamia ongelmia. Reilusta kaupasta puhuttaessa on tärkeää muistaa, että Maailmankauppojen käymän kaupan ja Norsu-merkittyjen tuotteiden kaupan välillä on eroja. Seuraavan sivun määritelmä kuvaa tarkemmin Maailmankauppojen käymää kauppaa.

Mistä lisätietoa Reilusta kaupasta?

Tässä kappaleessa luetellaan mistä ja millaista lisätietoa Reiluun kauppaan liittyvistä asioista voi hankkia. Kaikki alla mainittu materiaalia löytyy kohdasta *Opetusmateriaalia*. Tietoutta Reiluun kauppaan liittyvistä kysymyksistä ja Maailmankaupoista löytyy parhaiten vihkoista: *Maailmankauppa ja Maailmankaupat* sekä *Kuppi Kuumaa*. Tietoutta Reilusta kaupasta löytyy *Reilun kaupan edistämisyhdistyksen* *www-sivuilta*, *Reilun kaupan puolesta ry:n koulutus- ja puhumispaketin tekstistä* sekä vihkoista *Reilun kaupan kahvista jää hyvä maku* ja *Muuta maailmaa – aloita ostamalla Reilu banaani*. Vastauksia useimmin esitettyihin kysymyksiin löytyy *Reilun kaupan kansioista* (10 kysymystä kahvista, banaanista ja hunajasta) ja vihkosta *Kysymyksiä ja vastauksia Reilusta kaupasta*.

Mitä on Reilu kauppa?

Reilu kauppa käy käsiksi pitkän ajan kuluessa syntyneisiin kehitysmaiden ongelmiin kestävän kehityksen periaatteiden avulla. Reilu kauppa auttaa maailmankaupasta syrjäytettyjä, epäedullisessa asemassa eläviä kehitysmaiden tavallisia tuottajia.

Reilu kauppa on tuottajien, maahantuojien, kauppojen ja kuluttajien välistä yhteistyötä perustuen molemminpuoliseen hyötyyn ja toisen kunnioittamiseen. Yhteistyöllä pyritään parantamaan tuottajien asemaa ja pääsyä markkinoille sekä tekemään työtä kestävän kehityksen puolesta. Reilu kauppa tarjoaa ensisijaisesti heikossa asemassa oleville pientuottajayhteisöille mahdollisuuden parantaa jäsentensä elintasoja ja työolosuhteita. Reilun kaupan parissa työskentelevien tavoitteena on toimia sosiaalisen oikeudenmukaisuuden, ympäristönsuojelun ja taloudellisen turvallisuuden puolesta pitkäaikaisten kauppasuhteiden kautta. Nämä tavoitteet saavutetaan tuottajaryhmien kanssa tehtävällä kaupallisella yhteistyöllä sekä tiedotus- ja kampanjatyöllä.

Kehitysmaiden viljelijöille Reilu kauppa tarkoittaa

- Reilua maksua tehdystä työstä.
- Heidän tuotteilleen parempaa pääsyä rikkaiden teollisuusmaiden kauppojen hyllyille.
- Sitoutumista pitkäaikaisiin kauppasuhteisiin ostajien kanssa, mikä luo tasa-painoa ja turvallisuutta jokapäiväiseen elämään.
- Tuottajajärjestöjä kannustetaan ja tuetaan sosiaalisissa projekteissaan kuten terveydenhuollon ja koulutuksen resurssien kehittämisessä.
- Kestäviä ympäristöprojekteja ja tuotantomenetelmiä kuten puiden istutusta tai haitallisten kemikaalien käytöstä poistamista tuetaan.
- Ihmisoikeuksien kunnioittamista esim. naisten aseman paranemista perinteisestä asemasta omissa yhteisöissään.
- Suurempaa hallintaa omasta elämästään ja siihen liittyvistä päätöksistä.

Kouluvierailut

Reiluuden käsite on hyvä ja helppo keskustelun aihe kaikenikäisille. Reiluus vetoaa ihmisten luonnolliseen oikeuden tajuun ja tarjoaa lähtökohdan kouluvierailujen toteuttamiseen. Kouluvierailun idea on se, että Maailmankauppojen vapaaehtoiset menevät kouluihin kertomaan Reilusta kaupasta ja Maailmankauppojen toiminnasta. Tässä osassa opasta on kerrottu kouluvierailujen toteuttamiseen tarvittavaa tietoutta. Jos koululuokka tulee tutustumaan paikkakuntansa maailmankauppaan, niin kaupan tilat huomioon ottaen voidaan soveltaa tämän oppaan ideoita.

Seuraava tarina voi olla ohjenuorana siihen millaista kertomusta kouluun mennään kertomaan:

Jos maailma olisi sadan ihmisen kylä, sen asukkaista 61 olisi aasialaista, 13 afrikkalaista, 12 eurooppalaista, 8 pohjois-amerikkalaista ja 6 etelä-amerikkalaista.

Kyläläisistä kahdella olisi käytössään internet-yhteys. Puhelimen puolestaan omistaisi 16 ihmistä. Maailman kylän asukkaista 65 olisi jossain elämänsä vaiheessa käynyt ainakin vähän koulua. Joka vuosi kylässä vietettäisiin yhdet hautajaiset, ja ainakin kaksi uutta lasta syntyisi katsomaan, mitä elämällä on heille tarjottavana.

Kylässä nimeltä maailma olisi vuosien kuluessa syntynyt monta hyvää ajatusta: Ei maa ole miesten vaan miehet ovat maan. Kun puu kaatuu, se nojaa naapuriinsa. Ihminen on todella ihminen vain toisen ihmisen kautta. Kun hämähäkkien verkot yhtyvät, ne sitovat leijonan. Kun puuttuu toisten ymmärtämistä, puuttuu keskustelua. Ystäväni surut ovat minun vieraitani. Meillä on tapana kunnioittaa vieraitamme.

(Mustan Afrikan viisautta, Matti Kuusi (toim.),

Porvoo 1979.)

Viestintä

Kouluvierailun viestinnän tavoitteet

Kouluvierailun tavoitteena on, että oppilaat oppisivat mahdollisimman paljon Reiluun kauppaan liittyvistä kysymyksistä. Kaikkein tärkeintä kuitenkin on, että oppilaille jäisi Reilusta kaupasta positiivinen mielikuva. Tässä kappaleessa on lyhyesti sekä opettamisesta että mielikuvaviestinnästä. Molemmissa on olennaista se, että vierailun tekijä miettii etukäteen, mitkä ovat ne tärkeimmät asiat ja mielikuvat, jotka hän haluaa esityksellään viestittää. Kaikkea Reiluun kauppaan ja maailman epäkohtiin liittyvää ei kahdessa tunnissa ehdi millään käsitellä. Eri oppilaille jää eri asioita mieleen, mutta ne tärkeimmät pääasiat haluaisimme jokaisen oppilaan vierailusta muistavan.

Viestin kertomisessa tärkeää on oppia tavoitteellinen ajattelumalli. Älä kirjoita paperille sanasta sanaan, mitä aiot sanoa vaan tee mieluummin itsellesi jonkinlainen runko, josta näet tärkeimmät asiat. Myöhemmin kohdassa *Valmistautuminen* on tarkemmin itse valmistautumisprosessista. Esiintymisen aikana pidä mielessäsi tärkeimmät tavoitteesi, eli viestisi, jotka haluat esityksessäsi välittää. Muotoile pääviesti niin, että pystyt ilmaisemaan sen yhdellä lauseella, esim. "Reilulla kaupalla voimme muuttaa maailmaa!". Mieti vielä kolme muuta tärkeää tavoitetta, joiden ympärille voit muodostaa kouluvierailun rungon. Aina, kun kouluvierailun aikana käsittelet jotain osiota pidä mielessäsi maksimissaan kolmea tuohon asiaan liittyvää alatavoitetta, jotta tiedät mihin pyrit. Kun tunti etenee ja siirryt yhdestä osasta toiseen, pidä mielessäsi koko ajan tunnin päätavoite johon pyrit. Näin pystyt läpi esityksesi arvioimaan onnistutko käsittelyssäsi.

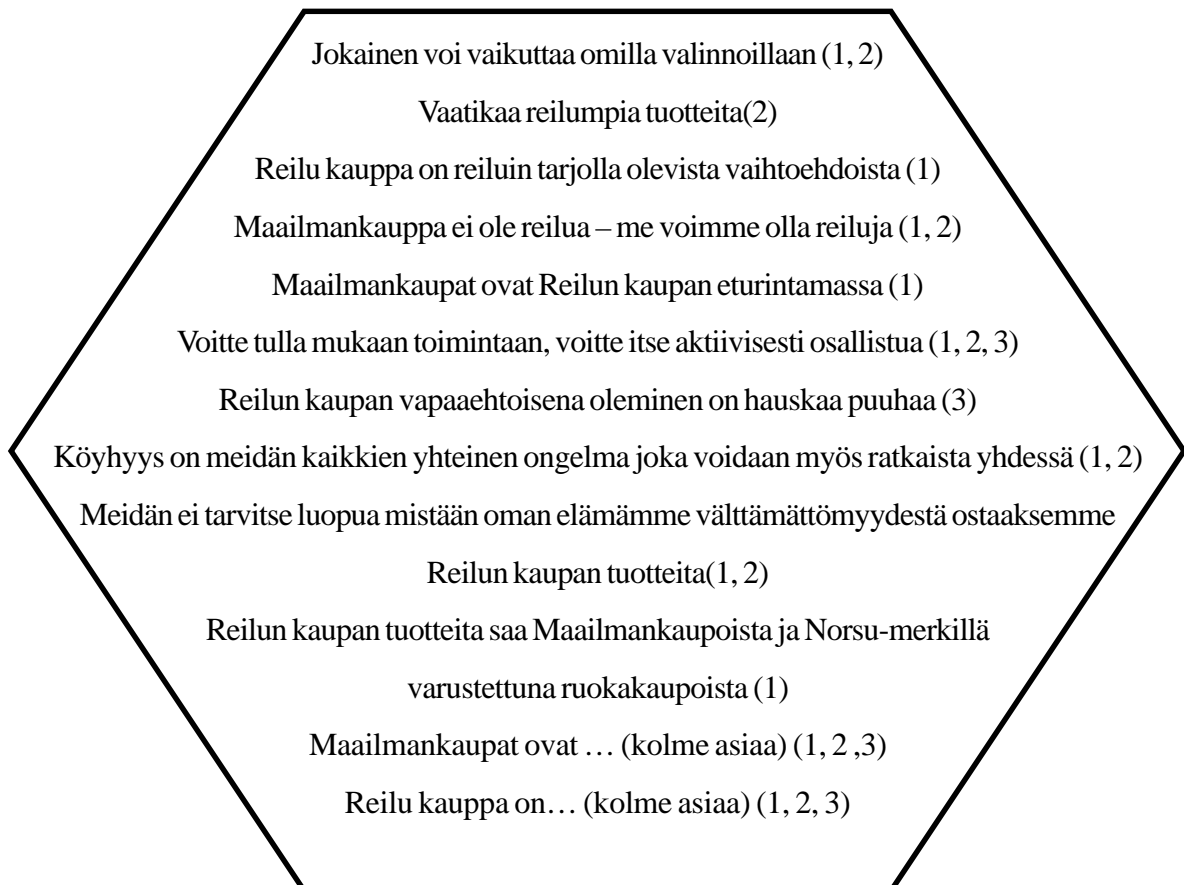
Kouluvierailu opettamisen näkökulmasta

Koska kouluvierailu on vain yhden tai kahden tunnin mittainen kokonaisuus, se ei ole opettamista puhtaimmillaan. Kouluvierailussa monet asiat eroavat perinteisestä oppitunnista ja opetuksesta. Koulun oppitunnit ovat osa jotain opintokokonaisuutta ja ne ovat jatkumo, jossa seuraavalla tunnilla tarkastetaan kotitehtävät ja viimeistään koetilanteessa varmistetaan oppiminen. Kouluvierailu muistuttaa enemmän yksittäistä seminaaria tai luentoa, jossa mielikuvilla on tärkeä merkitys. Reilun kaupan vierailussa ei haluta opettaa oikeita vastauksia vaan antaa tietoa maailmanlaajuiseen kaupankäyntiin liittyvistä ongelmista ja kertoa Reilusta kaupasta tavanomaisen kaupankäynnin vaihtoehtona. Tämän vuoksi Reilun kaupan kouluvierailussa kannattaa keskittyä käsittelemään ja kertaamaan muutamia pääteemoja monipuolisesti. Monipuolisella käsittelyllä erilaiset oppijat oppivat paremmin, samoin kertaamalla varmistetaan oppiminen. Kouluvierailun erikoisluonteesta on kuitenkin se hyvä puoli, että oppilaat ovat motivoituneempia kuin tavallisella oppitunnilla, koska kouluvierailu on aina jotain erityistä ja uutta. Tämä opas ei sisällä mitään syvempää pedagogista tietoutta, vaan erilaisia käytännön opetusvinkkejä on lisätty aina tarpeen mukaan.

Seuraavat kolme mielikuvien tasoa ovat tärkeimmät meidän viestintämme kannalta:

1. Tietoon ja järkeen pohjautuvat mielikuvat
2. Vastuuseen ja turvallisuuteen pohjautuvat mielikuvat
3. Emotionaalisuuteen eli tunteisiin pohjautuvat mielikuvat

Tässä on esimerkkejä viesteistä, joita Reilusta kaupasta voi viestiä sekä suluissa se mielikuvataso johon kyseinen viesti liittyy:

Mielikuvilla viestintä

Mielikuvilla viestinnästä on enemmän tietoa vihkossa *Ideoita Maailmankauppojen tiedotukseen*(s.4-9). Nykyään viestinnästä ajatellaan, että se merkitsee sitä prosessia, jossa viestin vastaanottaja muodostaa oman mielikuvansa jostain aiheesta. Markkinointi ja mainonta pohjautuu hyvin paljon tälle ajatukselle, mutta Maailmankaupoilla ei ole tavoitteena muokata mitään epätodellisia mielikuvia. Nykyään on niin paljon erilaista tietoa tarjolla, että erilaiset mielikuvat jäävät mieleen faktatietoa paremmin ja vaikuttavat hyvin

paljon siihen, miten eri asioihin suhtaudutaan. Mielikuvilla viestintä on tärkeä tiedostaa, koska se vaikuttaa voimakkaasti siihen, miten erilaiset ihmiset Reilun kaupan mieltävät. Jokainen muodostaa mielikuvansa itse ja sen vuoksi on tärkeää, että myös kouluvierailulla annetaan oppilaille välineitä omien mielikuvien muodostamiseen.

Yleensä Reilun kaupan viestinnässä keskitymme tiedolliseen viestintään, mutta myös vastuullisuuteen ja tunteeseen vetoavaa viestintää on hyvä olla osana onnistunutta kouluvierailua. Jo Aristoteleen mukaan viestintä onnistuu vain, jos siinä on sekä eetosta, paatosta ja logosta, eli että se vaikuttaa niin hyvyytensä, kauneutensa kuin totuudellisuutensa osalta.

Esiintyminen

Esiintymisestä löytyy enemmän tietoa esiintymisoppaista tai aiheesta kirjoitetuista kirjoista. Tässä käytettävät ideat löytyvät kirjasta: *Rohkeasti puhumaan* (Mari Aulanko, Juva 1997, WSOY).

Esiintymisessä tärkeää on omata sanottavaa ja taitoa sanoa se. Kouluvierailujen tekeminen on myös esiintymistä. Kouluvierailuille ei kuitenkaan tarvitse mennä heti ensimmäiselle kerralla yksin vaan vierailijoita voisi olla useampia, varsinkin jos osa on ensikertalaisia. Tällä tavalla voidaan jakaa vetovastuuta.

Esiintymiskokemuksen kautta esiintymistaito kehittyy. Tässä kehityksessä on tärkeää oppia tuntemaan itsensä esiintyjänä. On hyvä tietää omat vahvuutensa ja heikkoutensa ja pyytää kouluvierailuistaan ja omasta esiintymisestään suoraa palautetta. Kun tunnet itsesi, osaat myös valita, miten toteutat kouluvierailut, eli mitä käsittelytapoja yms. oppitunnilla käytät.

Esiintymisjännitys kuuluu luonnollisena osana esiintymiseen ja sen aiheuttamia tuntemuksia voit käyttää itseäsi eteenpäin ajavana energiana. Parhaiten jännityksen hallitsee huolellisella etukäteissuunnittelulla. Monesti jännittyneet ihmiset näpräävät käsillään erilaisia tavaroita, joihin voivat kohdistaa oman jännityksensä. Tämä voi toimia hyvin, jos se ei ole kuuntelijoita häiritsevää.

Ihmisen **kokonaisuus** välittää toisille ihmisille esiintyjän tunteita ja asenteita. Tämän vuoksi oma innostunut asennoituminen tarttuu myös kuuntelijoihin. Ihmisen kokonaisuus koostuu kielen- ja äänenkäytöstä sekä muista erilaisista eleistä (kasvojenilmeet, katsekontakti).

Kielen käytössä, varsinkin kouluvierailuissa, tärkeää on kielen yksinkertaisuus ja selkeys. Kannattaa miettiä minkälaista sanastoa käyttää ja miten elävöittää esimerkiksi prosentti- tai lukumääriä. Esimerkiksi 80% on

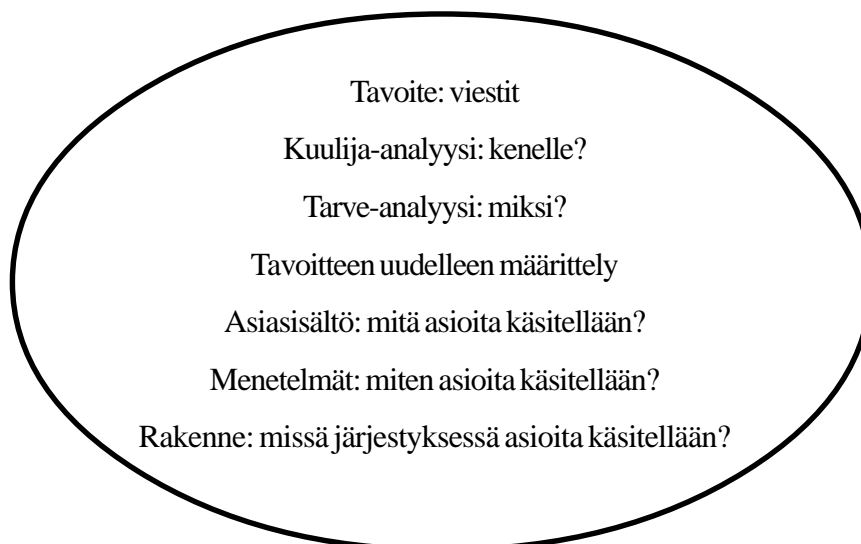
neljä viides osaa ja 800 miljoonaa aliravittua tarkoittaa joka kuudetta ihmistä maailmassa. Hyvät puhuttelevat ja kuvalliset ilmaisut esim. vertaukset toimivat hyvin, kuten myös tarinat ja erilaiset esimerkkitapaukset.

Ääni ei ole pelkästään tekninen väline, vaan sen avulla voidaan myös välittää monenlaisia tunteita ja kuvia. Oman äänenkäytön haasteet kannattaa tiedostaa ja äänenkäyttöään voi harjoitella esim. laulamalla. Sopiva äänen voimakkuus on hiljaisin ääni, jonka kaikki opetustilassa olevat voivan kuulla hyvin. Äänen voima kannattaa säilyttää samana koko vierailun ajan. Jos vierailijoita on useampia toiset voivat viestiä, jos ääni ei välillä kuulu. Mitä vaikeampaa asiaa käsittelet sitä hitaammin ja selkeämmin se kannattaa kertoa. Turhat ja häiritsevät eleet voivat haitata kuulijaa. Sen vuoksi kannattaa kehittää oma rauhallinen perusasento, jossa kädet voivat olla rauhassa. Tärkeä ele on säilyttää katsekontakti yleisöön.

Vierailun suunnittelu ja rakenne

Lyhyempi versio kouluvierailun suunnittelusta löytyy vihkosta *Ideoita Maailmankauppojen tiedotukseen* (s.10-14). Aluksi vierailusta kannattaa suunnitella sen keskiosa, jossa vierailun teemat käsitellään. Ideoita aloitukseen ja lopetukseen voit kerätä koko suunnittelun ajan. Heti kun tiedät, että sinulla on kouluvierailu jossain koulussa, jonain päivänä, kannattaa tehdä ajankäyttösuunnitelma valmistautumisesta. Kouluvierailun on hyvä olla valmiiksi suunniteltu jo muutamaa päivää ennen vierailua, jotta voit sitä mielessäsi sulatella ja hioa joitain yksityiskohtia esim. sananmuotoja. Heti aluksi kannattaa alkaa mielessään miettimään kouluvierailun sisältöä ja käsittelytapoja, koska sitä nopeammin konkreettinen suunnittelu onnistuu mitä kypsempi idea sinulla on päässä. Kouluvierailua suunnitellessa on tärkeää ottaa huomioon vierailun kohderyhmä ja ajankäyttö. Kohderyhmä vaikuttaa paljon siihen, millä tietotasolla ja mistä näkökulmasta voit aiheestasi puhua. Ajankäyttö taas vaikuttaa paljon siihen, miten kouluvierailun teemoja voidaan käsitellä.

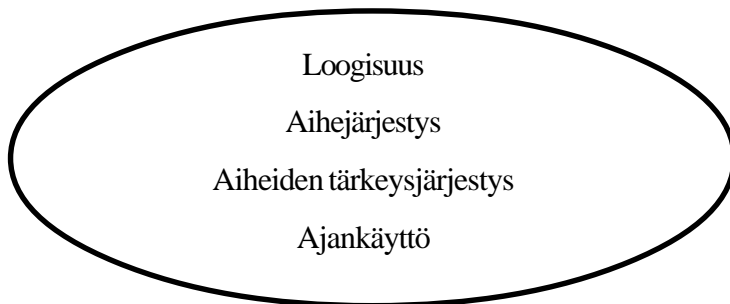
Suunnitteluprosessin esimerkkijärjestys:

Kun kouluvierailun suunnittelu aloitetaan, on syytä miettiä vierailun tavoite. Tavoitteet voidaan tiivistää neljään päätavoitteeseen. Oppilaiden tulisi ymmärtää, että: 1) maailmankauppaan liittyy monia ongelmia, 2) Reilu kauppa on vaihtoehto, joka yrittää vastata em. ongelmiin, 3) jokainen meistä voi vaikuttaa kuluttamisellaan ja 4) Maailmankaupat ovat Reilun kaupan edistämisen eturintamassa. Tämän jälkeen on tärkeää tehdä kuulija-analyysi ja miettiä kenelle olemme menossa puhumaan. Mieti minkä ikäisiä oppilaat ovat, montako heitä on, miten sukupuoli vaikuttaa, mitkä asiat heitä yleensäkin kiinnostavat elämässä esim. harrastukset, miten he ovat tottuneet olemaan ja käyttäytymään koululuokassa, mitä juuri tämä kohderyhmä tietää jo Reilusta kaupasta ja mitä heidän tulisi tietää tunnin jälkeen. Entä mitä he itse haluaisivat tietää, millaista kokemusta oppilaat toivoisivat vierailusta, miten he mahtavat suhtautua oppitunnin sisältöön ja teihin vierailijoihin jne. Analyysiä voi jatkaa pidemmällekin. Tämän jälkeen kannattaa tehdä vielä tarveanalyysi. Mieti mitä heidän tulisi oppia vierailulta ja vähennä siitä, mitä he jo tietävät, niin saat sitten lopulliset tavoitteet vierailulle.

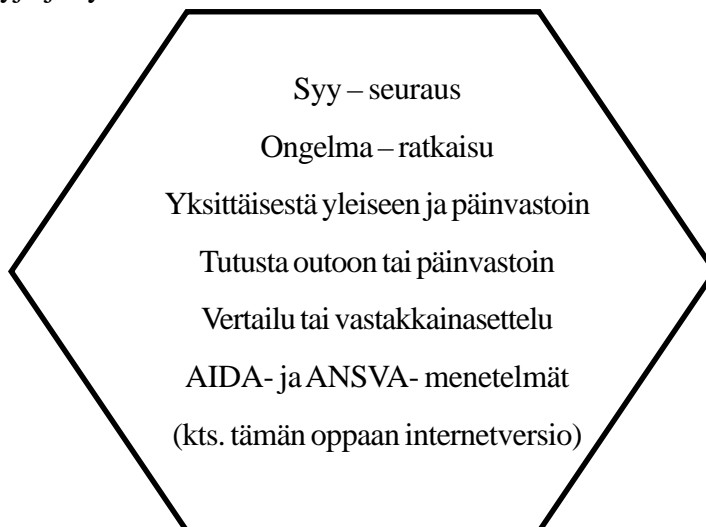
Kun tiedät tavoitteet, mieti mitä asioita pitää käsitellä, jotta niihin voidaan päästä. Yksi hyvä tapa on tehdä mind-map, jossa kirjoitat tyhjän paperin eri puolille vierailun tavoitteet ja tavoitteiden ympärille ne asiat, joilla tavoitteisiin päästään. Hyvä, valmis vierailun asiasisältö löytyy *Tasajaon kouluvierailurungon* asiasisällöstä (kts. *Ideoita Maailmankauppojen tiedotukseen* –vihko). Asiasisältöä tehdessä kannattaa lukea ainakin *Maailmankauppa ja Maailmankaupat* -vihko ja *Reilun kaupan puolesta ry:n koulutuspaketin luentorunko* sekä muuta aiheeseen liittyvää kirjallisuutta (kts. *Opetusmateriaalia*).

Kun vierailun asiasisältö alkaa olla valmis on syytä pohtia, miten asiat tunnilla kerrotaan. Kuulija-analyysi vaikuttavaa myös vierailun asioiden työskentely- ja käsittelytapojen sekä niissä käytettävien välineiden valintaan, joista tarkemmin myöhemmin tässä oppaassa. Kun tunnin työskentely- ja käsittelytavat on valittu, muokataan niistä koko oppitunnin rakenne ja mietitään käsiteltävien asioiden järjestys. Se tapahtuu läpikäymällä seuraavat asiat työskentely- ja käsittelytavoista:

Aiheiden sisällä ja aiheiden välillä täytyy säilyttää looginen asioiden järjestys, kun siirrytään asiasta toiseen. Aiheiden tärkeysjärjestys on sen vuoksi tärkeä, että jos vierailussa tuhraantuu paljon ylimääräistä aikaa, niin silloin pitää kesken oppitunnin päättää mitä jätetään pois, jotta tärkeimmät asiat saadaan kaikesta

huolimatta käsiteltyä. Eri käsittelytapoihin menevän ajankäytön suunnittelu on myös erittäin tärkeää (ajankäytöstä enemmän kohdassa *Käsittelytavat*). Aiheiden sisällä ja koko kouluvierailun osalta voidaan käyttää seuraavia käsittelyjärjestyksiä:

Tämän jälkeen voimme muokata kouluvierailun sisällöstä esim. seuraavanlaisia tuntirunkoja:

Voimme käyttää myös käännteistä rakennetta oppitunnilla ja rakentaa tunnin kertomalla, että meillä on tällainen Maailmankauppa, joka harjoittaa Reilua kauppaa ja sen jälkeen kertoa mihin Reilua kauppaa tarvitaan.

Lopetus

Lopetuksen osalta tulee pyrkiä loppunousuun, koko tunnin viimeiseen kohotukseen. Lopetus vaikuttaa sen kokonaisuuden syntyyn joka tunnista jää eli mielikuvaan Reilusta kaupasta. Lopetus kannattaa suunnitella keskikohdan jälkeen ennen aloitusta. Viimeinen lause on se joka jää viimeiseksi mieleen. Se kannattaa suunnitella etukäteen kirjoitettuna, mutta sitä voi tietysti muuntaa tunnelman mukaan. Älä hätiköi lopetuksen kanssa vaan pidä tauko ja keskity ennen lopetusta, jotta saat kaikki kuuntelemaan lopetuksen. Tärkeintä lopetuksessa on varmistaa, että tunnin sanoma jää elämään oppilaissa. Oppilaiden tulee kokea, että johonkin on tavallaan päästy perille. Koulussa oppilailla on aina kiire välitunnille, joten kannattaa jättää lopetukselle reilusti aikaa, etteivät oppilaat ehdi purnaamaan ja lopettaa tunti pari minuuttia etuajassa.

Aloitus

Aloitus kannattaa suunnitella vasta viimeiseksi, kun koko vierailun suunnitelma ja rakenne on valmis. Hyvä aloitus herättää mielenkiinnon joka kantaa läpi koko kouluvierailun. Mielenkiintoinen aloitus auttaa myös oppilaita keskittymään asiaan. Alussa luodaan ensivaikutelma, joka vaikuttaa oppilaiden suhtautumiseen koko vierailuun. Alkuun ei tarvita selittelyä, vaan kannattaa mennä suoraan asiaan. Kolmannen lauseen on hyvä olla jo itse asiaa. Kerro mitä aiot kertoa ja puhu niin, että oppilaat ovat kohde, älä puhu itsestäsi. Siis aloita: aion tänään kertoa teille, älä aloita: minun esitykseni tulee sisältämään... Voit vedota alussa myös tunteisiin mielenkiinnon herättämiseksi esim. lapsityöntekijän tarinan avulla. Aloitus on koko vierailun kriittisin kohta joten sen voi kirjoittaa valmiiksi sanasta sanaan, mutta sen voi korvata tilannealoituksella, jos sattuu sellaisen vierailun alussa keksimään.

Hyväksi koettuja lopetuksia:	Hyviä aloituksia:
Johtopäätös	Väite
Yhteenveto	Todellinen tai kuviteltu esimerkki
Tiivistelmä	Retorinen tai todellinen kysymys
Kysymys, joka jättää kuulijan pohtimaan	Tilastotieto
Kehäpäätelmä: tullaan siihen mistä aloitettiin esim.	Tutkimustulos
tarina, esimerkki, ongelma, elämän viisaus tai	Juttu, kasku
keskeinen opetus	Tarina
Avainsanaan tai avainlauseeseen palaaminen	Lainaus, sananlasku, mietelause, runo,
Vetoomus, kehoitus, haaste	tekstikatkelma
Katse tulevaisuuteen, jatkoon: miten tästä eteenpäin	Henkilökohtainen kokemus
Me-hengen luonti	Ajankohtainen havainto, joka liittyy aiheeseen
Ilmapiirin kohottaminen	Tilannealoitus

Valmistautuminen

Kouluvierailun suunnitteluprosessin jälkeiseen valmistautumiseen kuuluvat seuraavat asiat:

Kielellinen viimeistely

Aiheen hallinta

Esiintymisen harjoittelu

Käytännön asioiden varmistaminen

Henkinen valmistautuminen

Kielelliseen viimeistelyyn kuuluu vierailussa käytettävien käsitteiden miettiminen kuulijakunnalla sopivaan muotoon ja erilaisten hyvien sananmuotojen miettiminen. Voit myös suunnitella useita tapoja yhden asian kertomiseksi, näin voit tunnilla valita kuulijakunnalle sopivimmalta tuntuvaan. Aiheen hallintaa on myös esitykseen liittyviin kirjallisiin lähteisiin perehtyminen. On tärkeää tietää aiheestaan enemmän kuin aikoo tunnilla kertoa. Mitä paremmin aiheen hallitsee, sitä enemmän voi keskittyä siihen miten siitä kertoo. Aiheen hallinta auttaa myös vetämään vierailun ilman suoraa paperista lukemista. Esiintymisen harjoittelua voi tehdä miettimällä yleisesti omaa esiintymistään ja varsinkin äänenkäyttöään.

Käytännön asioiden varmistamiseen kuuluu kaiken kouluvierailussa tarvittavan materiaalin tuottaminen ja kouluvierailussa tarvittavien välineiden varmistaminen koululta. Materiaalin on hyvä olla valmis vähintään vierailua edeltävänä päivänä ja välineet varmistaa jo edellisellä viikolla. Kouluun kannattaa mennä jo puolta tuntia aiemmin sopimaan opettajan kanssa käytännön asioista ja varmistamaan, että opetustilassa on kaikki mitä tarvitset.

Parasta henkistä valmistautumista on suunnitella ja tehdä kaikki sen verran etukäteen, että voi keskittyä vierailupäivänä tekemään mielessään pientä hienosäätöä. Käy koko vierailu lyhyesti mielessäsi läpi opetustilassa ennen kuin oppilaat ovat luokassa ja kouluvierailu alkaa.

Erilaisia välineitä

Materiaalien on syytä olla selkeitä ja näyttäviä. Niiden ulkoasun on hyvä olla pirtsakka ja värillinen.

Kalvot (mustavalko tai värillinen)

Kalvoilla voi esittää tekstin ja kuvien lisäksi erilaista ajallista tai määrällistä muutosta sekä kyseisen muutoksen suuruutta. Mitä vähemmän ja selkeämpää informaatiota kalvolla on, sitä parempi kalvo on lukijan kannalta. Muutoksia voi esittää erilaisilla taulukoilla, pylväs- ja sektoridiagrammeilla sekä käyrillä. Voit piirtää ne itse käsin tai tehdä esim. *Microsoft Excel* -taulukkolaskentaohjelmalla.

Jos et halua näyttää koko kalvoa, käytä esim. paperia kalvon rajaamiseen. Kalvon voi näyttää kokonaankin, koska silloin se luetaan kokonaisuutena. Kalvolla voi näyttää myös jotain kuvia esim. Reilun kaupan merkkiä ja hoitaa itse keskustelun luokan kanssa suoraan ja liitutaulua käyttää asioiden yhteenvedossa. Tällöin voit olla varma, että kyseinen kuva tai asia jää mieleen, koska se on pitkään näkyvillä samaan aikaan kuin siihen liittyvistä asioista keskustellaan. Pitkiä, tekstiä täynnä olevia kalvoja ei jakseta lukea. Jos haluaa, että oppilaiden huomio säilyy kalvon asioissa, niin voi sanoa, että nämä on niin tärkeitä asioita, että ne pitää kirjoittaa ylös. Ylöskirjoitettuja asioita voidaan käyttää tällöin myöhemmin tunnin aikana. Jos haluat korostaa kalvolla jotain voit käyttää kalvossa eri värejä ja kalvoa näyttäessä näyttää kynällä yms. sitä kohtaa mistä puhut juuri sillä hetkellä.

Kalvojen käytössä tärkeitä käytännön vinkkejä :

Seiso katse yleisöön päin, lue paperista älä kalvolta, mitä kalvolla lukee.

Älä seiso kalvon edessä, vaan siten että kaikki luokassa näkevät kalvon esteettömästi.

Tekstin koko kalvolla minimissään 14pt mieluiten 16-20pt.

Tee omaperäiset, kiinnostavat kalvot esim. valmiistakin kalvoista.

Panosta kalvojen laatuun älä määrään.

Näytä kalvoja harvakseltaan, jotta ne ehditään lukea.

Järjestä kalvot näyttämisyjärjestykseen ennen niiden esittämistä.

Liitutaulu, fläppitaulu tai julisteet

Liitu- tai fläppitaululle voidaan kirjoittaa kokoavia asioita, esimerkiksi fläpiti voi laittaa seinälle tunnin ajaksi. Näin voidaan aina palata siihen, mitä on aiemmin käsitelty ja jos annetaan esimerkiksi tehtäviä, voivat oppilaat katsoa liitutaululta ,mitä aiemmin tunnilla olikaan puhuttu! Tauluille kirjoittaminen vie enemmän aikaa kuin valmiin kalvon näyttäminen ja tämä on hyvä huomioida ajankäyttöä suunniteltaessa. Julisteissa tulee olla selkeä viesti esim. Reilun kaupan merkki tai jonkun mielikuvan aiheuttava lausahdus.

Väriliidut

Väriliidut ovat turhan aliarvostettuja asioiden havainnollistamisessa. Niiden kanssa on kuitenkin tärkeää säilyttää tietty logiikka, jotta samankaltaisten tai toisiinsa liittyvien asioiden yhteydessä käytetään samoja värejä. Ei aloittelijoiden käyttöön.

Maapallon kartta - karttakirjat

Luokissa on usein alas vedettäviä karttoja tai kouluilla on erilaisia karttakirjoja, joita voi käyttää eri asioiden havainnollistamiseen tai tutkimustehtävissä.

Videot

Tarjolla on monenlaisia videoita, joita voi käyttää ainakin kahdella seuraavalla tavalla. Tunnin voi aloittaa videolla joka toimii johdantona tunnilla käsiteltäviin asioihin. Tällöin videon tulee olla lyhyt, koska oppilaiden mielenkiinto ei riitä pitkään videoon. Jos ottaa kuitenkin pitkän videon aloitukseksi, niin silloin pitää antaa oppilaille joitakin tehtäviä joita heidän tulee videon suhteen tehdä ja tällöin heidän mielenkiintonsa pysyy yllä. Toinen tapa on jakaa video osiin joiden jälkeen käydään keskustelua ennen kuin videon katselua jatketaan. Vain lyhyet videot kerkeää ottamaan yksöistunneilla. Jos aiot käyttää videoita, niin pyydä opettajaa tuomaan videot ja tv:n luokkaan etukäteen. Varmista myös ennen tuntia, että sinä tai opettaja osaatte laittaa videon päälle ja tiedätte oikean videokanavan.

Esineet

Erilaisilla itse etukäteen rakentamilla tai oppilaiden askartelemilla kappaleilla voi havainnollistaa vaikka tulojen jakautumista Reilun kaupan kahvipaketista tai banaanista tuotantoketjun eri tekijöiden suhteen. Ota mukaan tunnille myös erilaisia Reilun kaupan tuotteita.

Diasarjat

Diojen avulla voi tuoda kehitysmaiden tilanteen lähelle oppilaiden maailmaa ja saada Reilun kaupan asia eläväksi. Diojen katselussa tärkeää on tehdä luokalle kysymyksiä, jotta oppilaat eivät väsy ja passivoitu. Heille voi antaa myös tehtäviä kuten videoiden katselun kohdalla. Diat kannattaa katsella heti kerralla eikä jakaa niiden katselua eri osiin tuntia, tämä vähentää niiden vetovoimaisuutta. Dioja on hyvä olla riittävästi, koska oppilailta vie hetken aikaa keskittyä uusiin käsittelytapoihin. Tietääksesi kuinka kauan diojen näyttäminen kestää, katsele ne kerran ennen esitystä ja lue niihin liittyvä teksti samalla ja kerro tuo aika kahdella. Varmista koululta millainen diakampa koulun diaprojektorissa on (pyöreä vai suora, jos se on eri kuin itsellä, niin sitten diat pitää vielä asetella paikan päällä).

Pelit

Erilaisia Reilun kaupan teemoihin liittyviä pelejä löytyy *Opetusmateriaaleja* osuudesta. Näitä pelejään voi myös itse tehdä esim. valmiiden pelien pohjalta tai niitä hiukan muuntelemalla oppilaille sopiviksi.

Viestimiseen välineitä

Tässä on muutamia esimerkkejä sanallisista viestinnän välineistä, joilla voi havainnollistaa asiaa niin, että oppilaat sen ymmärtävät ja asiasta kiinnostuvat.

Kovat faktat

Kehitysmaiden ja rikkaiden teollisuusmaiden väliseen tulonjakoon tai ihmisten köyhyyteen ja aliravitsemukseen liittyviä faktoja on tarjolla paljon. Faktoja käyttäessä pitää miettiä kohdeyleisön kykyä ymmärtää sanomaasi. Käsitteet pitää tehdä tarpeeksi yksinkertaisiksi ja lukuja sekä määriä muokata esim. vertauksin ymmärrettävään muotoon. Esimerkiksi lapsityöllä tarkoitamme kodin ulkopuolella tapahtuvaa työtä, joka heikentää lapsen kehitystä ja terveyttä, eikä mahdollista koulussa käyntiä. Samoin jos 800 miljoona ihmistä kärsii aliravitsemuksesta sen voi muuttaa muotoon joka kuudes maailman ihminen kärsii nälästä.

Kohdeyleisön lähellä ja heihin itseensä kohdistuva viesti

Kouluvierailuissa, kuten kaikessa opetuksessa on tärkeää lähteä rakentamaan tunnin asiaa oppilaiden vanhojen tietojen varaan. Tästä enemmän oppaassa *Ideoita Maailmankauppojen tiedotukseen*. Kun lähdetään oppilaiden omista kokemuksista ja tiedoista, on hyvä miettiä kuulijakunnan arkielämää ja sitä mitä he ovat mahdollisesti jo asiasta ehtineet oppia tiedotusvälineistä tai koulussa. Joten esimerkiksi puhuttaessa lapsityövoiman käytöstä, voidaan lähteä liikkeelle siitä, mitä merkitsisi tehdä työtä lapsena. Oppilaat voivat esimerkiksi pohtia, millainen tulevaisuus on lapsityöläisillä ja verrata sitä heidän omaan todellisuuteensa. Reilusta kaupasta puhuttaessa kannattaa myös muistaa, että kaikki eivät juo kahvia joten kannattaa laajentaa tuotannon eettisyyden pohdintaa myös banaaniin ja suklaaseen, sekä leluihin tai vaatteisiin, eli tuotteisiin, joita oppilaat itse käyttävät.

Vertaukset ja esimerkit johonkin kohdeyleisön jo tuntemaan asiaan

Tämä liittyy myös *Ideoita Maailmankauppojen tiedotukseen* oppaassa esitettävään ideaan mielikuvien luonnista. Suorat vertaukset ovat hyviä, esimerkiksi suomalaisen ja bangladeshilaisen 12-vuotiaan elämään tai siihen, miten joka neljäs ihminen maailmassa elää yhdellä eurolla päivässä (Mitä Suomessa saisi yhdellä eurolla?).

Työskentelytapoja

Toimiva ja järkevä tuntirunko on sekoitus luennointia ja ryhmätöitä, jossa ei ole kuitenkaan liikaa vaihtelua. Eri työskentelytapoja on tärkeä käyttää erilaiset oppijat huomioon ottaen. Ihmisen eri tavat vastaanottaa, käsitellä ja oppia tietoa jaetaan yleensä visuaaliseen, audittiiviseen ja kinesteettiseen. Pelkkä luennointi ei tavoita kinesteettisiä, tekemällä oppivia ihmisiä. Tämän vuoksi tuntiin on hyvä sisällyttää myös jotain toiminnallista. Audittiiviset ihmiset oppivat parhaiten kuulemansa kautta. Heille videot, luennointi ja keskustelu ovat paras tapa oppia. Visuaaliset ihmiset oppivat parhaiten visuaalisesti ja hahmottavat asioita hyvin erilaisten mallien, kuvion yms. kautta. Heidät voi parhaiten huomioda panostamalla visuaaliseen esitykseen. Harvat meistä oppivat yksipuolisesti yhdellä tavalla ja myös sen vuoksi erilaisten oppimismuotojen huomioonottaminen tunnin aikana parantaa oppimistuloksia.

Luennointi

Luennoissa kouluvierailun vetäjä luennoi erilaisia välineitä käyttäen luokan edestä oppilaille. Luennointi on mainettaan parempi keino opettaa perusasioita nopeasti suurelle määrälle oppilaita. Mitä suurempi oppilasmäärä on, sitä helpompi vierailun vetäjälle on vain luennoita kuin kokeilla mitään vaihtoehtoja. Luennointi sinänsä on helppoa, mutta asian perille saanti luennoimalla on hyvin haastavaa. Luennointi muodostuu puuduttavaksi, jos ei pysty säilyttämään suoraa kontaktia kaikkiin oppilaisiin. Tämän vuoksi luennointi on suunniteltava tarkkaan, jotta siinä on tarpeeksi huippukohtia ja vuoropuhelua luokan kanssa. Kysymyksiä tekemällä ja oppilaiden kanssa keskustelemalla vuoropuhelu säilyy. Kysymyksiä tehdessä on tärkeää antaa oppilaille tovi aikaa miettiä ennen kuin vaatii kysymykseen vastausta. Tärkeintä on herättää luokan kiinnostus heti vierailun alussa ja säilyttää motivaatio käyttämällä oppilaita kiinnostavia lähestymistapoja luennoitavaan asiaan. Luennoissakin on tärkeää huomioda erilaiset oppijat eri tavoin havainnollistamalla luennoitavaa asiaa.

Ryhmä- ja parityöt

Ryhmätöitä voi toteuttaa paritoina tai suuremmissa ryhmissä (3-5). Mitä suurempi luokka on sitä suurempia ryhmät ovat ja sitä hankalammin kaikki pääsevät ryhmässä mukaan sen toimintaan. Samoin ryhmätöiden purkuun kuluu sitä enemmän aikaa mitä enemmän ryhmiä on. Jos käyttää tunnilla osallistavia menetelmiä (joista enemmän myöhemmin tässä osuudessa) ne on helpointa toteuttaa ryhmätöinä. Ryhmätöissä on tärkeää seurata, että ryhmän työskentely etenee, ja mahdollisimman moni on mukana ryhmän työskentelyssä. Ryhmiin jako on syytä miettiä etukäteen. Monesti luokissa on valmiiksi muodostuneet kaveriporukat, joita on vaikea hajottaa, varsinkin ylä-asteella. Sinun täytyy tehdä ryhmiin jako määrätietoisesti, jos ryhmät eivät kelpaa sinulle. Tehtävänanto kannattaa tehdä ryhmiin jaon jälkeen selkeästi kaikkien kuunnellessa tehtävänantoa ja antaa se myös kirjallisena varmuuden vuoksi. Ryhmätöiden purusta kerrotaan kohdassa

Käsittelytapojen purkaminen.

Yksilötyöt ja kotitehtävät

Yksilötehtävän oppilas tekee yksin ja joutuu tämän vuoksi pohtimaan asiaa enemmän kuin mitä ehkä ryhmässä tekisi. Tällöin on kuitenkin tärkeää seurata, että kaikki oppilaat todellakin tekevät jotain. Yksilötehtäviä voi käyttää siten, että jokainen pohtii jotain annettua tehtävää yksikseen, sitten jonkun toisen kanssa, sitten isomman ryhmän kanssa ja lopuksi koko luokan kanssa. Yksilötehtävien kattava purkaminen muuten on vaikeaa.

Kotitehtävistä voi jutella opettajan kanssa, jos hänelle sopii niiden antaminen. Kotitehtäviksi voi antaa jonkun tehtävän missä oppilaat voivat syventyä johonkin oppitunnin asiaan johon oppitunnin aikana ei ehditty. Kotitehtävien tarkastaminen on myös tärkeää ja tästä kannattaa keskustella opettajan kanssa.

DRAAMAHARJOITUKSIA

Otetaan tuoli, kuvitellaan sille vaikka vastuuton kuluttaja x. Mitä toisella tuolilla istuva aktiivisti (myös tyhjä tuoli) sanoisi kuluttaja x:lle, ja minkälaisia kommentteja kuultaisiin. Ihmiset voivat valita jommankumman tuolin, jonka taakse menevät ja esittävät roolin sanomisia tai kaikki voivat heittää tuolin taakse menemällä molempienkin kommentteja.

Tarkista missä vaatteesi/reppusi/matkapuhelimen akku on valmistettu. Kirjoita se taululle. Myöhemmin voi palata maihin, että esim. Indonesiassa käytetään lapsityövoimaa. Myös globalisaation esittelynä hyvä - tavarat tulevat ympäri maailmaa.

Patsas. Laitetaan merkki lattialle. Merkki kuvastaa asia x:ää ja nyt ihmiset voivat muodostaa patsaan itsestään, joka kuvastaa heidän suhtautumistaan asiaan. "Toimittaja" voi kierrellä ja selvittää, mitä näkyy tai vuoron perään joku/jotkut patsaista. Ei tarvitse puhua tai kuvaillakaan. Patsastekniikkaa on syytä harjoitella aluksi.

Kuuma tuoli. Istutetaan tuolille henkilö X, joka vastailee toisten kysymyksiin roolihahmonsa mukaisesti. Roolihahmojen ajatuksia ja mietteitä on hyvä miettiä ennen aloittamista. Roolihahmot voivat olla vaikka kahvin tuotantoketjussa mukana olevat tahot. Jos kouluvierailijoita on useita, voivat he olla haastateltavina. Vetäjän on hyvä miettiä etukäteen kysymyksiä, jos oppilaat eivät keksi itse niitä.

Käsittelytavat

Tässä esiteltäviä käsittelytapoja voi yhdistellä toisiinsa ja/tai keksiä uusia. Käsittelytapojen valinnassa on tärkeä miettiä mitä asioita haluat käsiteltävän tunnin aikana ja miten. Jos haluat käsiteltävän Reilun kaupan kriteerejä voit antaa siihen liittyvän tehtävän joka sitten puretaan yhdessä tai käsitellä kahvin tuotantoketjua jonkun ryhmän valmistamana näytelmänä. Ryhmätöissä tärkeää on tehdä lopuksi yhteenveto, jolla varmistaa, että myös ryhmän ulkopuoliset ymmärsivät ryhmätyön sisällön. Mieti etukäteen paljonko eri käsittelytavat ryhmissä ja niiden purkaminen vie aikaa.

Koko luokan keskustelut

Koko luokan keskustelut toimivat parhaiten lukiolaisille, jotka uskaltavat ottaa osaa koko luokan keskusteluun. Lukiossa voi myös kysyä suoraan joltain oppilaalta vaikei hän viittaisikaan, ylä-asteella se ei ole suositeltavaa, koska oppilas voi mennä vain pahemmin lukkoon. Koko luokan keskustelua on hyvä pohjustaa jollakin alustuksella esim. videolla, pienryhmäkeskustelulla, ryhmätöillä jne.

Pienryhmäkeskustelut

Voidaan käyttää myös parikeskusteluja, joilla voidaan pohjustaa koko luokan keskusteluja. Ylä-asteella voi keskustella vain ryhmissäkin, koska koko luokan edessä ei välttämättä syntyisi keskustelua vaan luokan kanssa yhdessä voi ottaa vain lyhyen yhteenvedon.

Polut

Jos teitä vierailijoita on useampia voitte järjestää luokkaan/koululle polun, jossa on erilaisia rasteja. Oppilaat voivat kiertää polun rasteit ryhmissä ja näin käsitellä tunnin asiat ryhmätöinä. Rasteilla on hyvä olla oma vetäjä tai vähintäänkin hyvä ja selkeä tehtävänanto kirjallisena. Polun rasteit on hyvä purkaa lopuksi yhdessä.

Väittelyt

Väittelyissä voidaan jakaa luokka tai jotkut ryhmät väittelemään keskenään jostakin teemasta. Väittelyn vetäjän on hyvä määrätä mitä mieltä ryhmät asiasta ovat ja antaa heille materiaalia perehdyttäväksi. Väittelyt toimivat parhaiten, jos oppilaat ovat voineet valmistautua väittelyyn jo kotona etukäteen, muuten ne voivat helposti mennä pelleilyksi. Väittelyjä ei kannata ottaa ylä-asteella, jos oppilaat eivät ole etukäteen kotona perehtyneet teemaan.

Näytelmät ja sketsit

Näytelmät ovat yllättävän suosittuja sekä ylä-asteella että lukiossa. Ne voivat helposti mennä sketsin puolelle, koska Reilun kaupan teemaan liittyy monia vaikeitakin asioita, joita on helpompi lähestyä huumorilla. Tämän vuoksi on hyvä seurata millaista näytelmää oppilaat valmistelevat ja antaa neuvoja, jos tuntuu että näytelmä menisi pelleilyksi. Kaikenlainen rekvisiitta on avuksi näytelmien teossa. Näytelmien avulla voi hyvin havainnollisesti käsitellä isojakin teemoja mm. kahvinviljelijän ja suomalaisen kahvinjuojan vaikutuksia toistensa elämään.

Roolileikit ja simulaatiot

Hyvä esimerkki roolileikistä on banaaniroolipeli joka löytyy vihkosta *Ideoita Maailmankauppojen tiedotukseen*. Simulaatiosta esimerkkinä voi olla esimerkiksi kahvi- ja kakkutarjoilu, jossa kakku jaetaan sen mukaan kuinka varallisuus jakautuu maailmassa. Roolileikissä asetetaan siis jonkun toisen ihmisen rooliin ja simulaatiossa simuloidaan jotain asiaa pienemmässä mittakaavassa. Roolileikkejä ja simulaatioita voi itsekin keksiä aiheisiin sopiviksi. Roolileikkejä ja simulaatioita on hyvä suunnitella etukäteen varsinkin rekvisiitan ja mahdollisten simulaation sääntöjen takia.

Asettuminen janalle

Tähän käsittelytapaan tarvitaan tilaa luokkaan. Vetäjä esittää aina yhden väitteen ja oppilaat asettuvat luokan vastakkaisista nurkista toisiinsa kulkevalle janalle sen mukaan miten suhtautuvat esitettyyn väitteeseen. Toinen nurkka on täysin eri mieltä oleville ja toinen täysin samaa mieltä oleville. Janalle asetetaan sitä lähemmäs jompaa kumpaa nurkkaa mitä enemmän on kyseistä mieltä. Väitteitä on hyvä olla maksimissaan 20 kappaletta. Väitteitä voi purkaa aina niiden esittämisen jälkeen, mutta lopullinen laaja purku mahdollistaa monien kysymysten ja asioiden käsittelyn kerralla.

Kirjalliset tehtävät

Oppilaille voi antaa myös kirjallisia tehtäviä. Kirjallisissa tehtävissä oppilas joutuu itse prosessoimaan kirjoittamaansa. Oppilaat voivat mm. kirjoittaa kirjeen ikätoverilleen johonkin kehitysmaahan ja hän voi kirjeessään kysellä joitain tiettyjä omaan elämäänsä liittyviä asioita. Kirjallisiin tehtäviin on hyvä antaa lähdeaineistoa tai alustaa kirjoituksen asioita huolella. On myös hyvä jos kirjoitukset tarkastetaan ja niistä annetaan palautetta, jotta kirjoittamisella olisi jokin tavoite.

Oppimisympäristöt

Internetistä löytyy monia erilaisia oppimisympäristöjä, joiden aiheet liittyvät Reilun kaupan teemoihin (kts. *Opetusmateriaali*). Jos käytössä on tietokoneita voi näitä ympäristöjä käyttää erilaisten tietojen hankkimiseen ja käsitellä sitten asioita yhdessä.

Musiikkiesitykset

Musiikkia voi soittaa stereoilta tai oppilaat voivat itse soittaa esityksen musiikin. Musiikkiesitykset ja niiden sisältö on hyvä suunnitella etukäteen, koska pelkkä musiikkiesityksen tekeminen koulussa voi olla vaikeaa. Musiikkiesityksiä suunnitellessa kannattaa miettiä luokan oppilaiden valmiuksia musiikkiesitykseen. Musiikkiesityksen voivat tehdä myös vierailijat itse. Esitykseen kannattaa sisällyttää jokin tunnilla käsiteltäviin teemoihin liittyvä aihe joka tulee esille sanoissa ja/tai itse esityksessä. Myös musiikkiesitykset kannattaa purkaa kuten näytelmät.

Kyselyt

Kyselyissä voi käyttää samanlaisia väitteitä kuin janelle asettumisen yhteydessä. Oppilaat vastaavat kysymyksiin ja vastaukset kerätään yhteen ja käsitellään yhdessä. Yksi mahdollisuus on antaa oppilaiden tehdä kysely itsenäisesti valmiille lomakkeelle ja purkaa kysely yhdessä luokan kanssa heti täyttämisen jälkeen. Jos vierailijoita on useampia voidaan toteuttaa tunnin alussa koko luokan kysely, jonka tulokset yksi vierailijoista kokoaa ja esittää ne lopputunnista koko luokalle. Kyselyn kysymysten kautta päästään pohtimaan laajempiakin Reiluun kauppaan liittyviä asiayhteyksiä.

Tutkimustehtävät

Oppilaille voi antaa erilaisia tutkimustehtäviä, joihin heidän on etsittävä vastauksia antamastasi lähdeaineistosta tai internetistä. Tutkimustehtäville pitää olla selkeä tehtävän anto ja niille on myös hyvä tehdä valmis runko, jonka mukaan tutkimustehtävä tehdään. Ryhmät voivat itse valmistella esityksen tutkimustehtävänsä pohjalta muille luokassa. Esittämistä varten on hyvä antaa neuvoja sen suhteen miten hyvän esityksen kannattaa sisältää esim. ei lueta suoraan paperista vaan kirjoitetaan asia kalvolle ja annetaan muutama esimerkki muulle luokalle.

Piirtäminen

Oppilaat voivat piirtää esim. sarjakuvan kahvin matkasta suomalaiseen kahvikuppiin. Piirrookset ja niiden takana olevat ideat on hyvä esitellä koko luokalle ja keskustella niistä, jotta ne eivät jää pelkäksi yksittäiseksi piirroksiksi. Piirrookset voi purkaa esim. näytelmänä.

Leikit

Monet leikit toimivat hyvinä tunteen ja innostuksen nostattajina. Opettajalta kannattaa kysyä etukäteen kuinka tottuneita oppilaat ovat leikkeihin. Eri leikkejä voi muunnella siten, että niiden avulla voi käsitellä myös Reilun kaupan teemoja. Tietoja leikeistä löytyy kirjastosta erilaisista leikkikirjoista.

Käsittelytapojen purkaminen

Kaikkien käsittelytapojen yhteydessä on tärkeää onnistunut purku. Itse ryhmä joka jonkun tehtävän on tehnyt on varmasti miettinyt tekemäänsä, mutta purun idea olisi, että asia tulisi hyvin selväksi myös muille luokassa.

Vetäjä tai tekijät

Yhteenvedon voi tehdä pelkästään kouluvierailun vetäjä tai ryhmätöiden tekijät tai kaikki yhdessä. Ajallisesti nopeinta on pelkkä vetäjän tekemä purku, jossa hän kysyy oppilailta aikaansaannoksia. Oppilaiden on kuitenkin hyvä päästä itse esittelemään aikaansaannoksiaan, joiden jälkeen vetäjä voi tehdä yhteenvedon kaikista esityksistä.

Esitykset

Esitysten kautta ryhmätöiden sisältö avautuu hyvin muillekin luokassa. Hyviä tapoja ovat työtehtävän ja tuloksen selittäminen tai em. laajempi esittäminen esim. näytelmänä. Tässäkin hyvin paljon ratkaisee käytettävissä oleva aika. Jokaista ryhmää kannattaa myös opastaa esittämisen suhteen etukäteen, jotta se sujuisi jouhevasti.

Yhteenvedo kalvolle tai taululle

Kouluvierailun vetäjä voi vetää ryhmien työntuloksia yhteen kyselemällä heidän tehtävistään ja sen aikana tekemistään huomioista. Tällaisen yhteenvedon hyvä puoli on se, että voi kerätä kalvolle tunnilla esille tulleet keskeiset asiat ja kerrata niitä vielä kerran koko luokan kanssa. Tätä yhteenvedoa vetäjä voi tehdä tekemällä muistiinpanoja esityksistä samaan aikaan, kun oppilaat esittävät töitensä, ja käydä yhteenvedo vasta kaikkien esitysten jälkeen.

Ajankäyttö

Ajankäyttöä on tärkeää suunnitella, jotta kouluvierailussa ehditään varmasti käydä läpi ne tärkeimmät asiat. Koulussa yksi oppitunti on yleensä 45 minuuttia ja kouluvierailut ovat yhden tai kahden oppitunnin mittaisia. 45 minuutin aikana ei ehditä käyttää monia eri käsittelytapoja, kun taas kaksoistunnilla oppilaat puutuisivat, jos niin ei tehtäisi. Oppilaiden tekemistä tukemalla saat heidät paremmin pysymään aikataulussa. Mitä paremmin suunnittelet eri vaiheet ja mitä valmiimpaa materiaalia teet oppilaille tehtäviä yms. varten sitä nopeammin asiat sujuvat, mutta sitä vähemmän oppilaat itse oppivat. Aloitukseen, luennointiin ja lopetukseen kuluva aika on helpompi arvioida ja sitä rajoittaa kuin erilaisten ryhmätöiden. Ryhmätöissä aikaa kuluu ryhmätöiden antamiseen, työn tekemiseen ja niiden purkamiseen sekä ryhmätöiden asiasisältöjen yhteenvedoon seuraavasti: 5 minuuttia, 15-30 minuuttia, 5 minuuttia per ryhmä ja 5-10 minuuttia eli yhteensä vähintään yli 30 minuuttia.

Ajankäyttö onnistuu, kun suunnittelet vierailun sisällön niin, että aikaa on liikaakin, mutta pidät varalla muutamaa lisätehtävää, joita voit ottaa käyttöön silloin, jos itse oppitunnilla aikaa jää yli.

Yleensä aikaa kuluu paljon enemmän kuin on aluksi suunnitellut.

Tasajaon luentorungon elävöittäminen

Maailmankauppa Tasajaon luentorunko löytyy *Ideoita Maailmankauppojen tiedotukseen* oppaasta (s. 15-18). Tämän esimerkin tarkoitus on antaa kuva siitä miten tämän oppaan tietoja voi konkreettisesti soveltaa elävöittämään luentorunkoa. Tämä luentorunko sopii paremmin lukioon, jos sitä haluaa käyttää ylä-asteella, niin asiasisältöä kannattaa vähentää ja keskittyä muutamaankin ydinkohtaan. Näitä ydinkohtia voidaan sitten käsitellä erilaisilla osallistavilla tehtävillä.

Kouluvierailun tavoitteet

Asetetaan aluksi kouluvierailun tavoitteet: 1) oppilaat ymmärtävät, että maailmankauppaan liittyy monia ongelmia, 2) Reilu kauppa on vaihtoehto, joka yrittää vastata em. ongelmiin, 3) jokainen meistä voi vaikuttaa kuluttamisellaan ja 4) Maailmankauppojen tutuksi tekeminen.

Aiheita käsittelytapoihin

Luentorungosta löytyy vierailun asiasisältö, joka on jaettu neljään osaan: 1) Maailmantalouden nykytilanne, 2) Reilu kauppa, 3) Tuottajat ja 4) Reilun kaupan tuotteiden saatavuus ja Tasajako. Tarvitset koko luentorunkoa ymmärtääksesi seuraavaksi esitettävät luentorungon elävöittämissideat, joten ota *Ideoita Maailmankauppojen tiedotukseen* opas käteen.

Menetelmät

Jaetaan luentorunko ensin :

Aloitus (max 5 min)

Maailman talouden nykytilanne (20-30 min)

Reilu kauppa (laskettu yo. arvioon mukaan)

Reilun kaupan tuottajat (5-10 min)

Yhteenveto (5 min)

Reilun kaupan tuotteiden saatavuus ja oma Maailmankauppa (5-10 min)

Lopetus (max 5 min)

Aloituksena voidaan ottaa jonkun kehitysmaan viljelijän tarina tai esim. joku Ruokaa reilusti -kampanjan kirje *Ruokaa reilusti 1999-2001* vihkosta (kts. *Opetusmateriaali*) tai vuoden 2001 Maailman-kauppalehdistä, joissa julkaistiin vastaavia kirjeitä. Sitten voidaan tehdä kysymys luokalle, että mistä viljelijän ongelmat ja köyhyys johtuvat? Toinen mahdollisuus on katsoa *Toinenki tie*- video (kts. *Opetusmateriaali*) ja tehdä sama kysymys ja vastata siihen käymällä läpi kohdan 1. sisältö.

1. ja 2. kohdan voisi yhdistää. Ensin kerrottaisiin vaikka *Toinenki tie*- videon juonen avulla kuinka tämänhetkinen maailmankaupan tilanne on syntynyt, miten maailmankauppa kehitysmaatuotteiden osalta toimii ja miksi Reilua kauppaa tarvitaan. Tämän voisi toteuttaa videoon liittyvin kysymyksiin ja sen jälkeen voisi lyhyesti luennoida ne asiat, jotka eivät kysymysten yhteydessä nousseet esiin. Jos ei käytä videota, voisi 1. kohdan luennoida suoraan. Luennoinnin aikana voisi pääasiat kirjata liitutaululle ja niitä todistavat faktat esittää kalvoilla käyttämällä esim. *Maailmankauppa ja Maailmankaupat luentokansion* kalvoja, *Reilun kaupan puolesta ry:n koulutuspaketin* kalvoja ja *Toinenki tie- paketin* kalvoja (kaikki materiaalit kts. *Opetusmateriaali*). Voit tehdä myös omat havainnollistavat kalvot vaikka vanhojen pohjalta. Luennoissa kannattaa käyttää käytännön esimerkkejä sekä vertauksia oppilaiden elämään (mitä maailmakaupan nykytilanteen seuraukset aiheuttavat samanikäiselle kehitysmaan nuorelle) ja tehdä kysymyksiä. Luento voisi tehostaa lyhyellä tarinalla jonkun tietyn maan tilanteesta, jos tunnette tarkemmin jonkun maan historiaa. Kahvi ja kaakao tuotiin Afrikkaan 1800-luvulla, mutta nykyään useat Afrikan maat ovat niiden vientituloista taloudellisesti täysin riippuvaisia. Lopuksi voisi 2. kohdasta kertoa lyhyesti pääasiat siitä mitä Reilu kauppa on menemättä sen syvemmälle sen periaatteisiin.

1. ja 2. kohdan asiasisältöä voisi tämän jälkeen syventää ryhmätehtävällä. Yksöistunnilla vierailun vetäjä voisi nopeasti purkaa ryhmätöiden tulokset, kaksoistunnilla ryhmät voisivat esittää työnsä itse. Ryhmätyöt voisivat liittyä kehitysmaatuotteiden tuotantoketjuun ja siihen miten Reilu kauppa vaikuttaa viljelijän elämään. Jokaisella ryhmällä voisi olla oma tehtävä tai kaikilla sama. Tärkeää on miettiä paljonko tehtävän tekemiseen ja purkamiseen menee aikaa. Erilaisia ideoita löytyy *Ideoita Maailmankauppojen tiedotukseen vihkosta* (kts. *Opetusmateriaali*) tai tämän oppaan ideoista *Toinenki tie*- videoon liittyen. Ryhmä (ryhmät) voisi piirtää sarjakuvan tai yksinkertaisenkin piirroksen siitä kuinka kahvintuotantoketju toimii ja miten Reilu kauppa vaikuttaa kahvinviljelijän elämään. He voisivat sarjakuvassa myös kertoa miten tulot jakautuvat kahvintuotantoketjussa. Samoja asioita voisi käsitellä myös käyttämällä *Janalle asettumista* luokassa tehden kymmenkunta maailmankauppaa ja Reilua kauppaa koskevaa väitettä, joiden mukaan oppilaat asettuisivat janalle. Lopuksi luokan kanssa voitaisiin yhdessä keskustella väitteistä ja niiden paikkaansa pitävyydestä sekä eri oppilaiden mielipiteistä. Väitteet voisi myös antaa suoraan ryhmille ja ne voisivat tämän jälkeen pohtia nopeasti ryhmässä ovatko samaa vai eri mieltä väitteiden kanssa ja lopuksi ryhmien

pohdinnat käytäisiin läpi yhdessä. Tärkeää olisi kuitenkin käsitellä toiminnallisesti maailmankaupan toimintaa, kuluttajan asemaa siinä ja Reilun kaupan toiminnan tärkeyttä.

Toiminnan ja luennon järjestystä voi myös muuttaa ja ottaa ensin toiminnan ja vasta sitten luennon. Ryhmätehtävän purun yhteydessä tärkeää on käydä tarkasti lävitse mitkä ovat Reilun kaupan kriteerit ja miten Reilu kauppa välttää tavanomaisen kaupankäynnin aiheuttamat ongelmat. Kalvolla voi olla isolla molemmat Reilun kaupan logot ja kriteerit kirjoittaa taululle. Jos aikaa on, voi luokalta kysyä aina kunkin kriteerin kohdalla minkä vuoksi kukin kriteeri on olemassa ja miten ne liittyvät tunnin alussa kerrottuihin ongelmiin.

Reilun kaupan tuottajat- osion voi aloittaa tutkimalla sitä missä Reilun kaupan tuotantoa on. Oppilaat voivat itse katsoa *Maailmankauppalehden 1/2002 Afrikan kartasta* (kts. *Opetusmateriaali*) tai karttakirjoista missä tuottajia on. *Tietoa Tuottajista – kansiota* (kts. *Opetusmateriaali*) löytyy kaikki Maailmankauppojen tuottajayhteisöt ja Norsu-merkin tuottajat löytyvät *RKEY:n www-sivuilta* ja *Reilun kaupan kansiota* (kts. *Opetusmateriaali*). Tuottajayhteisöjen toimintaa voisi käydä läpi kertomalla aloituksen viljelijän yhteisöstä, jos siitä olisi tietoa, tai ihan mistä tahansa Reilun kaupan tuottajayhteisöstä. *Reilun kaupan kansiota* (kts. *Opetusmateriaali*) ja maahantuontia harjoittavilta Maailmankaupoilta löytyy yksityiskohtaisempaa materiaalia Reilun kaupan tuottajayhteisöistä. Jos kysymys on kaksoistunnista, niin oppilailla voi antaa tuottajiin liittyvän tutkimustehtävän esim. antaen jonkun yhteisön tuotteita ja esitteitä ja pyytäen ryhmiä lopuksi esittelemään muulle luokalle työnsä tulokset. Kaksoistunnilla olisi aikaa näyttää myös dioja jostain tuottajayhteisöstä. Yhteenvedon tuottajayhteisöjen toiminnasta voisi toteuttaa käyttämällä värikkäitä kalvoja, joissa olisi isolla vähän tekstiä ja koristeena vaikka Maailmankauppojen liiton logo ja kukkia yms.

Reilun kaupan tuotteiden saatavuus ja oma Maailmankauppa- osuus on hyvä aloittaa kysymyksillä suoraan luokalle: oletteko ostaneet reiluja tuotteita tai käyneet jossain Maailmankaupassa jne. Parasta olisi jos mukana olisi sekä Norsu-merkittyjä että Maailmankauppojen maahantuomia tuotteita. Norsu merkki ja uusi Reilun kaupan merkki pitäisi näyttää tai piirtää yms. Oman kaupungin Maailmankaupan esittelyä varten voisi piirtää kartan johon kaupan merkitsisi. Jos haluaisi kertoa laajemmin Maailmankaupoista voisi käyttää värikkäitä kalvoja, joissa olisi isolla vähän tekstiä ja koristeena vaikka Maailmankauppojen liiton logo ja kukkia yms.

Lopetuksena on hyvä miettiä mitä me itse voimme tehdä vaikuttaaksemme aloituksen tarinan henkilöiden elämään ja maailmankaupan nykytilanteeseen.

Nämä ideat Tasajaon luentorungon elävöittämiseksi on tarkoitettu pääosin yhdelle tunnille, mutta niitä voi laajentaa ja syventää, jolloin niissä riittää asiaa kaksoistunniksikin.

Kokonaisuuden hallinta

Kouluvierailun lopullista sisältöä tehdessä kannattaisi miettiä aiheiden tärkeysjärjestystä. Jossain vaiheessa tuntia saattaakin kulua paljon aikaa, jolloin jostain muualta kouluvierailusta täytyy jättää jotain pois. Luentorungosta voisi lyhentää rikkaiden teollisuusmaiden ja kehitysmaiden vastakkainasettelua ja maailmanmarkkinoiden keskittymistä vain välttämättömimpään, jonka ylä-asteelaisetkin voisivat ymmärtää. Tärkeintä olisi käydä lävitse Reilun kaupan toimintaa ja oppilaiden omaa asemaa kuluttajina. Valmistautumisvaiheessa voisi miettiä asioiden esitystapaa ja omaa asennettaan luokassa, jotta voisi luoda positiivisen, iloisen mielikuvan ja vedota sananpainoissaan oppilaiden velvollisuuden tunteeseen.

Tasajaon luentorunkoakin käytettäessä kysymys on usean asian summasta kuten tässä oppaassa on jo aiemmin esille tullut. Tärkeää on oma selkeä ja vuorovaikutteinen esiintyminen ja oppilaiden motivointi ja kiinnostuksen säilyttäminen koko vierailun ajan. Asioiden käsitteleminen monipuolisesti on tärkeää erilaisten oppijoiden huomioimiseksi. Kertaamalla kouluvierailun tärkeimpiä asioita varmistetaan, että oppilaille jää ainakin jotain oppitunnista mieleen. Erilaiset vierailun aikana käytettävät välineet ja käsittelytavat valitaan aina siten, että mielessä on mihin aina juuri kyseisellä tekotavalla pyritään. Kun valitaan kouluvierailun tavoitteet, muokataan vierailun asiasisältöä siten, että keskeiset tavoitteet tulevat hyvin käsiteltyä. Erittäin tärkeää on miettiä myös kouluvierailun kohderyhmää, heidän pohjatietojaan yms. jolloin on helpompi valita vierailun asiasisältö ja käsittelytavat juuri kohderyhmälle sopiviksi.

Kouluvierailujen toteuttaminen

Ideoita Maailmankauppojen tiedotukseen- oppaassa kerrotaan kuinka omalla kaupalla voi saada kouluvierailut alkuun, innostuneita vapaaehtoisia kouluvierailuille mukaan ja kuinka sitten otetaan kouluihin yhteyttä. Seuraavaksi valotetaan hiukan ylä-asteen ja lukion maailmoja kouluvierailun tekijän kannalta.

Ylä-aste

Ylä-asteella oppilaat ovat aluksi innostuneita vierailijoista, joten voit alussa herättää heidän mielenkiintonsa. Ylä-asteelaiset ovat yleensä kärsimättömämpiä ja heillä on huono keskittymiskyky. Tämän vuoksi kouluvierailun on hyvä olla vaihteleva, jotta oppilaiden mielenkiinto säilyy koko tunnin ajan. Erilaisia osallistavia käsittelytapoja on hyvä kokeilla, mutta ryhmien toimivuutta ja työntekoa pitää seurata ja auttaa ryhmiä tarvittaessa. Myös opettajalta voi pyytää tässä suhteessa apua. Opettajalta on myös hyvä kysyä millaisia oppilaita luokalla on, jotta eri ryhmille voi antaa juuri niille sopivia tehtäviä. Jos vierailun aikana on kurinpidollisia ongelmia, niin opettajan kuuluu hoitaa ne. Häiriköintiin kannattaa kiinnittää heti huomiota ja lopettaa se alkuunsa. Ylä-asteella on hyvä huomioida, että iltapäivällä oppilaat ovat paljon levottomampia. Ylä-asteella luennointia ja kalvojen käyttöä on tärkeää järjeistää. Kalvojen käytöstä oli tarkemmin aiemmin tässä oppaassa. Oppilailla pitää olla koko ajan tekemistä tai muuten heidän mielenkiintonsa herpaantuu helposti. Luennointi pitää tehdä lyhyesti, ytimekkäästi ja selkeästi. Oppilailta kannattaa kysyä mahdollisimman paljon aktivoivia kysymyksiä, jotka vaativat itse muodostetun vastauksen. Ylä-asteella on tärkeää myös puhua siten, että oppilaat asian ymmärtävät. Samoin asiat kannattaa käsitellä mahdollisimman lähellä oppilaiden omaa kokemusmaailmaa. Rohkaise nuoria osallistumaan, koska he ovat monesti innostettavissa. Ylä-asteella ei kannata asettaa liian monta tiedollista tavoitetta vaan keskittyä muutama asiaan ja kerrata niitä tunnin eri osissa.

Lukio

Lukiolaiset ovat monesti innokkaitakin osallistumaan ja vastaamaan keskusteluun varsinkin valinnaiskursseilla. Heitä kannattaakin haastaa älyllisesti, koska siitä pidetään. Mitä useamman luokassa saa innostumaan keskusteluun, sitä enemmän voidaan tunnin aiheita käsitellä vain keskustelemalla. Lukiossakin informaatio tulee tarjota selkeästi, mutta se saa olla vaikeakin. Lukiossa on tärkeää olla vakuuttava ja perustella kaikki väittämänsä ja näkökantasi hyvin, muttei väittää tietävänsä jos jotain ei tiedä, vaan neuvoa mistä tietoa voisi saada. Lukiolaiset voivat olla ylä-asteelaisia nihkeämpiä tekemään ryhmätöitä, varsinkin suuret luokat, joissa ei tätä tavallisellakaan tunnilla tehdä. Silloin on tärkeää innostaa oppilaita ryhmätöihin ja yhdessä opettajan kanssa patistaa, jos on tarvetta.

Toinenki tie-video ja kouluvierailu

Tässä osassa opasta on ylä-asteelle ja lukioon suunniteltu kouluvierailun runko, joka rakentuu Toisenki tie-videon käyttöön. Kouluvierailun runko on:

Aloitus

Videon katseleminen

Videosta keskustelu

- keskustelua maailman kaupan ongelmista ja lyhyesti Reilusta kaupasta

Erilaisten osallistavien aktiviteettien toteuttaminen

Mitä me itse voimme tehdä?

- yhteenvetoa ja keskustelua Reilusta kaupasta

Aloituksen voi tehdä tässä oppaassa aiemmin esitetyllä tavalla. Videosta käytävässä keskustelussa voidaan esitellä maailmankauppaan liittyviä ongelmia videon näkökohtia laajemminkin. Samalla voidaan valottaa Reilun kaupan ideaa. Osallistavien aktiviteettien tarkoituksena on saada oppilaat miettimään näitä ongelmia ja sitä kuin Reilu kauppa niihin vastaa. Aktiviteettien purun jälkeen voi ottaa yhteenvedon, jossa käy tarkemmin lävitse Reilun kaupan järjestelmää ja Maailmankauppojen toimintaa. Loppukeskustelussa kannattaa ensin kerrata tunnin aikana käsitellyjä asioita ja sitten miettiä mitä me voimme itse tehdä.

Tässä on annettu lähinnä toiminnallisia vinkkejä, joten vierailun toiminnan väliin sijoittuvan luennoivan osuuden ja sen asiasisällön joudut suunnittelemaan itse. Voit käyttää tässä esimerkiksi jo aiemmin mainittua *Tasajaon luentorungon* asiasisältöä.

Videon näyttäminen

Ajankäyttö: 5-10 min

Jos näytät videon toistamiseen voit käyttää seuraavia tapoja:

- Näytä video aluksi ilman ääntä, jotta oppilaat todella keskittyisivät videon tapahtumiin.
- Näytä video toisella kerralla äänen kanssa ja voit antaa myös laulun sanat, koska niistä on välillä vaikea saada selvää.

Keskustelua videosta

Ajankäyttö: noin minuutti per kysymys

Seuraavia kysymyksiä voi käyttää käydäkseen laajempaa keskustelua kehitysmaiden viljelijöiden ongelmista ja miten Reilu kauppa mahdollistaa näiden ongelmien välttämisen:

- Mitä on tekeillä? Kuvailkaa videon tapahtumia.
- Ketkä ovat mukana? Millaista elämää he elävät?
- Kuka tekee paljon voittoa? Kuka ei tee? Kuka työskentelee kovasti? Kuka ei? Miksi näin?
- Mitä tuotteita mainitaan videolla? Missä päin maailmaa ne tuotetaan? Minne ne viedään? Miten me olemme tekemisissä tämän asian kanssa?
- Miltä tuntuisi olla kukin henkilö joka esiintyi videolla?
- Mikä merkitys on viljelijöiden yläpuolella lentävällä lentokoneella?
- Miksi video väittää, että viljelijät ovat umpikujassa, josta heillä ei ole pois pääsyä?
- Miten Reilu kauppa mahdollistaa pois pääsyn tästä umpikujasta?
- Minkä viestin saamme videon kautta? Mitä ajattelette siitä?
- Mitä me itse voimme tehdä asialle?

Toinenki tie- videon ympärille aktiviteetteja

Seuraavia osallistavia aktiviteetteja voidaan muuttaa ja yhdistää riippuen kohderyhmän iästä ja koosta sekä käytössä olevasta ajasta. Luokan sisällä eri ryhmät voivat tehdä eri aktiviteetteja ja kertoa tai esittää oman työnsä tulokset muille.

Ylä-aste:

Aktiviteetti 1: Löydä yhteydet tuotantoketjussa

Välineet: Väitteet, kopioituina ja leikattuina erilleen.

Ajankäyttö: 10-15 min + 5 min purku

Tehtävä:

- Oppilaat työskentelevät ryhmissä muodostaen annetuista väitteistä kahvintuotantoketjun viljelijältä kuluttajalle.
- Oppilaat voivat esitellä tuotoksensa ottamalla tuotantoketjun eri henkilöiden roolit

Väitteet:

- Maanviljelijät köyhissä maissa raatavat viljelläkseen kahvia.
- Viljelijöiden täytyy usein myydä kahvisatonsa maasta viejälle, Välikädelle erittäin pientä korvausta vastaan.
- Välikäsi myy kahvin suurelle kahviyhtiölle.
- Kahvi kuljetetaan Eurooppaan missä se jatkojalostetaan.
- Suuri kahviyhtiö käyttää suuret summat mainontaan yrittäessään taivuttaa meidät ostamaan heidän tuotteitaan.
- Osalla viljelijöistä on mahdollisuus ansaita enemmän myymällä kahvisatonsa Reilun kaupan järjestelmän kautta.
- Reilu kauppa tarkoittaa, että viljelijöillä on mahdollisuus päästä ulos köyhyyden labyrintista ja ottaa oman elämänsä ohjat omiin käsiinsä.
- Voimme ostaa Reilun kaupan tuotteita Maailmankaupoista ja useimmista marketeista sekä vähittäistavaraliikkeistä.

Aktiviteetti 2: Keitä henkilöitä tarinassa on?

Välineet: Seitsemän hahmokorttia (s.34-35) ja puhekuplat, kopioituina ja leikattuina erilleen. Ala-asteen oppilaat voivat kirjoittaa hahmojen nimet puhekupliin.

Ajankäyttö: 10-15 min + 5 min purku

Tehtävä:

- Oppilaat yrittävät yhdistää videon henkilöahmot puhekupliin ja täyttää niistä tyhjät kohdat. He voivat piirtää ryhmänsä kuluttajiksi.
- Lukiolaiset voisivat tehdä itse tästä sarjakuvan ilman valmiita puhekuplia.

Onko tämä kaikki mitä minulle maksetaan? Se ei ole tarpeeksi, jotta voisin ostaa...

- mutta mitä minä voin tehdä asialle?

Jälleen yksi erinomainen sato, ja maksoimme viljelijöille vielä vähemmän kuin viime vuonna! Olen iloinen, koska ...

Olemme pitäneet työkustannuksemme alhaisina, jotta saamme suuremman voiton – mukavan suuri bonus minulle itselleni! Minulla on varaa...

Olen tehnyt tänä vuonna reilusti voittoa myymällä banaaneja, kaakaota ja kahvia. Toivon, että...

Jos voin tehdä jokaisen kahvipavun suuremmaksi, kahviyhtiö pystyy ansaitsemaan vieläkin enemmän rahaa. Viljelijät...

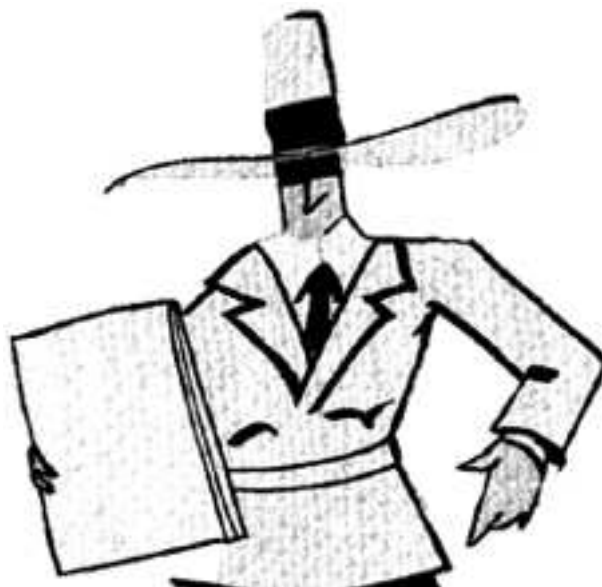
Olen tehnyt kauppasopimuksen suoraan viljelijöiden kanssa ja maksan heille reilun hinnan heidän kahvistaan. Nyt he voivat...

Juon Reilun kaupan kahvia. Tiedän, että se tarkoittaa...

Videon henkilöt

Viljelijä

Välikäsi eli maasta viejä

Tukkukauppias

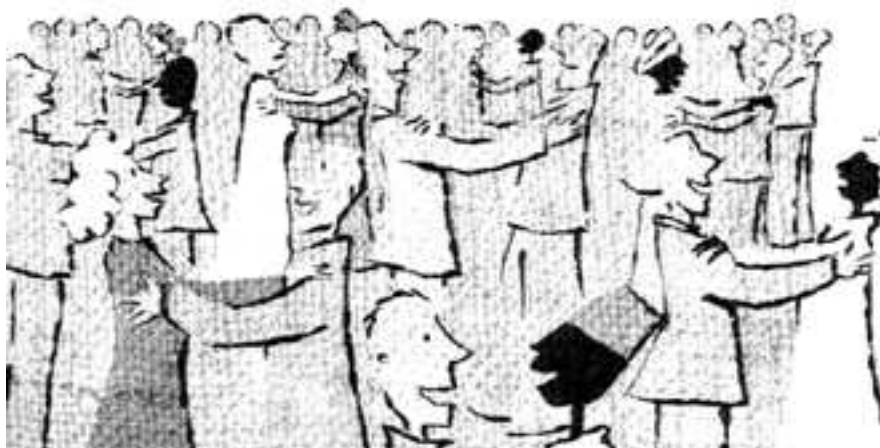
**Ylikansallisen yhtiön pomo
eli iso pomo**

GM-tiedemies

Reilun kaupan ostaja

Kuluttajat

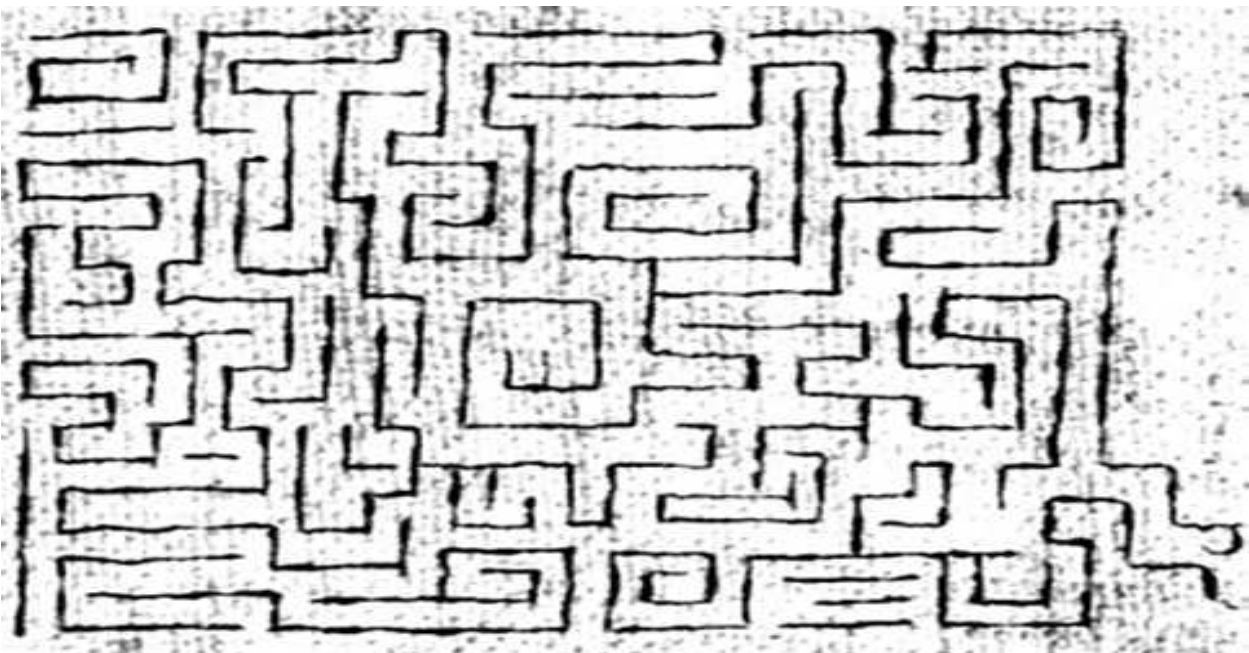
Aktiviteetti 3: Joka kuvalla on oma tarinansa

Välineet: Neljä still-kuvaa videolta kopiona.

Ajankäyttö: 15-30 min + 5 min purku

Tehtävä:

- Oppilaat ovat sanomalehden toimittajien roolissa. Jokainen still-kuva on osa heidän reportaasiaan, jossa he selostavat kahvin maailmankaupasta kuvien kautta. Kuvateksteissä tulee kertoa ketä kuvissa on ja miten he liittyvät maailman kahvikauppaan.
- Lukion oppilaat voivat tehdä kokonaan oman reportaasinsa.

Työpohja: Videon hahmot kahvintuotantoketjussa

Kuluttajat (sinä & minä)

Mikä rooli minulla on kahvikaupassa?

Mitä ajattelen kahvinviljelijöiden tilanteesta?

Näyttelijä mainoksessa

Mitä ajattelen kahvinviljelijöiden tilanteesta?

Miten olen mukana Reilussa kaupassa?

Kahvinviljelijä

Mitkä ovat meidän ongelmamme kahvin ja muiden vientikasvien viljelyssä?

Mitkä asiat kahvikaupassa vaikuttavat meihin?

Ylikansallisen yhtiön pomo

Mitä haluan elämältäni?

Mitä ajattelen kahvinviljelijöiden kovasta työnteosta ja pienestä palkasta?

Tukkukauppias

Mitä on minun työni?

Miten vaikutan kahvin maailmanmarkkinahintaan?

Välikäsi

Mitä teen työkseni?

Mitä ajattelen kahvinviljelijöille maksettavasta alhaisesta hinnasta?

Lukio:

Aktiviteetti 1: Videon hahmot ketjussa

Välineet: A3- kokoinen lomake: Videon hahmot ketjussa.

Ajankäyttö: 20-30 min + 5 min purku

Tehtävä:

- Katsokaa video uudelleen ja täyttäkää lomake (joko videon katselun aikana tai sen jälkeen)
- Piirtäkää lomakkeelle jokaisesta hahmosta jonkinlainen kuva tai hahmotelma, jotta pystytte hahmottamaan kunkin laatikon henkilön.

Aktiviteetti 2: Kahvin tuotantoketjun selvittäminen

Välineet: Kuvat videon hahmoista (s. 34-35) kopioina ja leikattuina.

Ajankäyttö: 20-30 min + purku

Tehtävä:

- Toteutetaan ryhmä- tai parityönä.
- Laittakaa kuvat siihen järjestykseen kuka ansaitsee eniten rahaa.
- Laittakaa kuvat siihen järjestykseen kenellä on eniten valtaa.
- Laittakaa kuvat siihen järjestykseen kuka tekee suurimman työn.

Keskustelua:

- Miten järjestys muuttui? Mitä vaikutusvaltaisimmat videon hahmoista voisivat tehdä niiden hyväksi, joilla on vähiten vaikutusvaltaa ja rahaa? Mitä tapahtuu todellisuudessa?
- Pyydä oppilaita laittamaan kuvat sellaiseen muodostelmaan kuin ne Reilussa kaupassa olisivat, jossa jokainen saisi rahaa ansaitsemansa osuuden. Muodostelman muoto on vapaasti kehitettävissä esim. ympyrä tai tähti.
- Voitte tehtävänne esittelyä varten piirtää muodostelmanne paperille, tehdä siitä näytelmän tai pantomiimin.

Aktiviteetti 3: Labyrintistä ulos pääseminen

Välineet: Kopio viereisen sivun labyrintistä, leivinpaperi, lyijykynä, Reilun kaupan tietoa mm. banaanintuotannon ongelmista.

Ajankäyttö: n. 30 min + 5 min purku

Tehtävä:

- Miettikää aivoriihessä erilaisia ongelmia, joita kehitysmaiden viljelijät kohtaavat (pienet

tulot, huonot asunnot, huonot kulkuyhteydet, torjunta-aineiden myrkylliset aineet; köyhyys: ei rahaa koulunkäyntiin, aliravitsemus ja lasten työhön laittaminen paremman elannon saavuttamiseksi; luonnon katastrofit).

- Tehkää “Maailmankaupan labyrintti” laittamalla leivinpaperille, joka on labyrintin päällä, kaikki keksimänne ongelmat, jotka johtavat labyrinttiin. Voitte lisätä niihin huomautuksia ja kuvitusta oman mielenne mukaan.
- Laajentakaa labyrinttiä leivinpaperilla miettimällä ongelmien yhteyksiä toisiinsa käytävien välityksellä ja lisäämällä näihin yhteyksiin selitykset.
- Lopuksi voitte miettiä miten nämä ongelmat ratkaistaisiin tai miten päästäisiin pois labyrintistä.

Aktiviteetti 4: Reilun kaupan rap tai näytelmä

Tällä aktiviteetilla voidaan kerrata Reiluun kauppaan liittyviä asioita hausalla tavalla. Osallistujien täytyy joko tietää jo kahvin kaupasta tai saada siitä kertovaa materiaalia tutkittavaksi.

Välineet: *Toinenki tie*- video ja sen sanat, Reilun kaupan esitteitä esim. esite kahvista.

Ajankäyttö: n. 45 min + 5 min purku

Tehtävä:

- Tehkää rap *Toinenki tie*- videon musiikkiin tai näytelmä kansainvälisestä kahvikaupasta ja Reilun kaupan vaihtoehdosta. Tarkoituksenaan olisi saada nuoret kiinnostumaan asiasta ja tekemään muutoksia omissa kulutustottumuksissaan.
- Aivoriihi: ideoikaa tärkeimmät asiat kahvikaupasta, jotka tulisi ottaa esille.
- Keskustelkaa miten Reiluun kauppaan liittyvät asiat voisi tuoda esiin niin, että ne kiinnittäisivät nuorten huomion.
- Katsokaa video ja kuunnelkaa musiikkia, jotta saatte idean sen rytmistä ja kappaleen pituudesta.
- Jos koko luokka on mukana, niin jaetaan luokka pienempiin ryhmiin ja jokainen niistä tekee oma rapin.
- Esityksissä voidaan käyttää erilaista rekvisiittaa.

Keskustelua:

- Miten ja miksi teitte tällaisen sanoituksen/vuorosanat?
- Oliko vaikeaa tehdä mielenkiintoinen sanoitus/ vuorosanat? Miksi oli/ miksi ei?
- Onko musiikki hyvä tapa herättää nuorten tietoisuutta omista kulutustottumuksistaan?
- Muistatteko lauluja tai muusikkoja, jotka käsittelevät yhteiskunnallisia asioita lauluissaan?
- Miten *Toinenki tie*-videon sanat eroavat tekemistänne?
- Miten *Toinenki tie*- video tai tekemänne rap/näytelmä vaikuttaisi kavereihinne?
- Miten videota tai rappianne/näytelmänne voisi käyttää koulussa tai nuorten kanssa yleensä?

Aktiviteetti 5: Yhteenvetoa kahvin maailmankaupasta

Välineet: Tekstirunko tai tyhjä paperi.

Ajankäyttö: n. 15 min + 5 min purku

Tehtävä:

- Oppilaat kertaavat mitä ovat oppineet kahvin maailmankaupasta – käyttäen valmista tekstirunkoa tai kirjoittamalla oman version vapaamuotoisesti (sarjakuva, Reilun kaupan tietolehtinen, Reilun kaupan haaste pääministerille, kunnanvaltuustolle tai omalle lähikaupalle pyytäen heitä siirtymään Reiluun kauppaan). Video voidaan katsoa uudelleen jos on tarvetta.

Mitä me itse voimme tehdä?

Ajankäyttö: 5 minuuttia

- Järjestää Reilun kaupan aamukahvit koulussa opettajille.
- Haastaa opettajat ja oppilaskunnan käyttämään Reilun kaupan tuotteita.
- Järjestää Reilun kaupan näyttelyn tai polun koulussa.
- Tehdä tunnin aiheista postereita luokan seinälle.
- Pyytää ruokalaa käyttämään Reilun kaupan vaihtoehtoja tuotteissa, joissa se on mahdollista.
- Pyytää kouluun tunneille vierailijoita paikallisesta Maailmankaupasta kertomaan Reilusta kaupasta tai myymään Reilun kaupan tuotteita.
- Pyytää omaa lähikauppaanne tarjoamaan kaupan tuotteissa Reilun kaupan tuotteita, jos niitä ei ole saatavilla.
- Tehdä lähikaupassanne kyselyn ihmisten mielipiteistä Reilusta kaupasta ja antaa sen kauppiaille.
- Tehdä koulussanne Reilun kaupan kysely siitä miten Reilun kaupan tuotteet tunnetaan ja mitä mieltä koulun väki on siitä millaisia tuotteita koulussanne käytetään?
- Miettiä omalta kohdaltanne miten omalla kulutuksella voitte vaikuttaa toisten ihmisten elämään.
- Osallistua paikallisen Maailmankaupan toimintaan.

Tekstirunko

Johdanto

Video *Toinenki tie* kertoo meille siitä kuinka kahvi ja muut kehitysmaiden viljelijöiden viljelemät tuotteet päätyvät meidän supermarkettien hyllyille, ja kuinka me kuluttajina olemme tässä osallisina. Se kertoo siitä kuinka ihmiset, joilla on eniten valtaa, ottavat myös suurimman osan tuloista. On olemassa toinenki tie, josta videolla myös kerrotaan.

Ensiksi viljelijä viljelee kahvia ja muita kehitysmaatuotteita ja korjaa sadon. Tällaisia tuotteita ovat mm. (tee lista videolla mainituista tuotteista):

Tyypillinen kahvinviljelijän päivä (kuvaile sitä):

Viljelijällä on monia ongelmia, joiden kanssa hänen tulee selvitä. Tällaisia on (kerro muutamasta viljelijän kohtaamasta ongelmasta):

Sadon korjuun jälkeen viljelijä myy tuotteensa maasta viejälle, Välikädelle. Välikäsi on (kuvaile mitä Välikäsi tekee ja kuinka hän vaikuttaa viljelijän elämään):

Tämän jälkeen ylikansallinen yhtiö jalostaa tuotteen. Sen myy eteenpäin tukkukauppia. Hänen päämääränsä elämässä on:

Myös iso pomo vaikuttaa viljelijän elämään. Hänen työnsä sisältää (kuvaile hänen työtään):

Tämä vaikuttaa viljelijän elämään, koska:

Kahvimainosten näyttelijä ansaitsee paljon rahaa. Tämä ei vaikuta reilulta, koska:

Lopuksi, me ostamme tuotteet. Näyttelemme merkittävää osaa viljelijän köyhänä pitämisessä, koska:

Kaikesta huolimatta on olemassa toinenki tie, jonka avulla me kuluttajat voimme todella vaikuttaa toisten ihmisten elämään. Se on (kuvaile ja selitä kuinka Reilu kauppa toimii):

Johtopäätöksenä voidaan sanoa (kirjoita johtopäätöksesi tähän):

Opetusmateriaali

Materiaalin kohdalla on mainittu mistä tuotteet on tilattavissa.

Maailmankauppojen liiton (MKL) tuottaman materiaalin voi tilata osoitteesta:

Maailmankauppojen liitto ry:n osoite sivun 2 alareunassa, samoin puh., fax ja sähköposti.

Reilun kaupan edistämisyhdistys ry:n (RKEY) ja **Reilun kaupan puolesta ry:n** (REPU) materiaalit on tilattavissa osoitteessa:

Reilun kaupan edistämisyhdistys ry, Siltasaarencatu 15, 00530 Helsinki. Puh 09-72686630 ja fax 09-7262102 sekä sähköposti: *reilukauppa@reilukauppa.fi*.

Kirkon Ulkomaanavun (KUA) materiaali on tilattavissa osoitteesta :

Satamakatu 9/PL 185, 00161 Helsinki. Puh. 09-18021 ja fax 09 - 1802 207 sekä sähköposti: *kua@evl.fi*.

Kehitysyhteistyön palvelukeskuksen (KEPA) kirjaston materiaali on tilattavissa osoitteesta:

Sörnäisten rantatie 25, 3. Krs, 00500 Helsinki. Puh 09 – 584 23 220 ja fax 09- 584 23 200 sekä sähköposti: *kirjasto@kepa.fi*.

Valmiita käsittelytapoja eri aiheille

Ideoita Maailmankauppojen tiedotukseen vihko

Vihkossa on Tampereen kehityskauppa Tasajaon luentorunko ja Reilun kaupan edistämisyhdistyksen vierailurunko ala- ja ylä-asteella sekä lukioon. Vihkossa myös banaaniroolipelin runko.

Kts. *Kirjallinen materiaali*, MKL

Valmiit välineet ja materiaalit

Kalvot

Maailmankauppa ja Maailmankaupat luentokansio

Kansiossa on saman nimiseen vihkoon liittyviä kalvoja. Kalvot sisältävät paljon hyödyllistä tietoa, mutta visuaalisesti vaikeassa muodossa. Kyseisistä kalvoista kannattaa tehdä omat näyttävämmät ja selkeämmät versiot, jos haluaa näitä kalvopohjia käyttää. Tässä sarjassa myös kalvot, joissa luetellaan Maailmankauppojen toimintaperiaatteet.

Kts. *Kirjallista materiaalia*, MKL

Toinenki tie- paketin kalvot

Paketissa on mm. kalvo maailman kartasta, jossa eri valtiot on rajattuna, sekä kuva jossa on Meiran paahtimon Reilun kaupan kahvin ja tavallisen kahvin hinnan muodostus.

MKL

Reilun kaupan puolesta ry:n koulutuspaketin kalvot

Kalvosarjassa on mm. Reilun kaupan hinnan vaihtelukäyrä viimeisen viiden vuoden ajalta ja Reilun kaupan kriteerit.

Kts. *Kirjallista materiaalia*, REPU

Esimerkiksi seuraavat faktat

Neljäsosa maailman väestöstä elää yhdellä dollarilla ja puolet korkeintaan kahdella

Maaailmassa joka kuudes ihminen on aliravittu

Rikkain viidennes omistaa neljä viidesosaa maailman varallisuudesta

Köyhin viidennes omistaa yhden sadasosan maailman varallisuudesta

Yhdeksän kymmenestä intiaanista kuoli siirtomaa-aikana

Kehitysmaat maksavat yhdeksän kertaa enemmän velanhoitokustannuksia länsimaihin kuin mitä saavat kehitysapua länsimaista

Lähde: Maailmankauppa ja Maailmankaupat vihko (kts. Kirjallista materiaalia)

Kartat

Petersin projektiokartta, MKL

Maailmankartta, jossa eri maanosat ovat parhaiten todellisessa koossa. Monessa maailmankartassa Eurooppa on todellisuutta suurempi ja Afrikka ja Aasia todellisuutta pienempiä.

Maailmankauppalehden 1/2002 Afrikan kartta, MKL

Kartassa näkyy kaikkien Maailmankauppojen kauppakumppanit Afrikasta.

Esineet

Taiteltavat kahvipaketit

Toinenki tie- paketin kalvoissa on Reilun kaupan ja tavallisen kahvin hinnanmuodostuksesta kalvo. Tämän kuvan informaation voi vaikka tussata itse rakennettuihin, suurennettuihin kahvipaketteihin. Pakettien tulee olla niin suuret että kaikki luokassa näkevät niiden hintarakenteen.

Diat

Maailmankaupat

Maahantuontia harjoittavilla Maailmankaupoilla on dioja kauppakumppaneistaan ja niitä voi tiedustella ainakin Oulun, Tampereen, Kuopion, Turun ja Helsingin (A-Star) Maailmankaupoilta. Maailmankauppojen yhteystiedot löytyvät internetistä www-sivulta: www.maailmankaupat.fi.

Reilun kaupan edistämisyhdistys ry (RKEY)

RKEY:ltä löytyy useita erilaisia diasarjoja, joita voi lainata.

Pelit

Ruokapeli, KUA

Peli vaatii ennakkotietoa maailman ruokatilanteeseen liittyvistä tekijöistä. Jos pelaajat hankkivat etukäteen kyseistä tietoa voidaan peli pelata kahdessa tunnissa, muuten peli vie neljä tuntia. Peli valottaa maailman ruokaongelmaa ja sen ratkaisemisen monimutkaisuutta. Vaatii paljon ennakkovalmistautumista oppilailta, jotta peliä voidaan käyttää koulussa. Pelin ideaa eri osapuolien neuvotteluista voi käyttää kuitenkin osana kaksoistuntia.

Maailmankauppa ja velkapeli, KUA

Pelin pystyy lyhennettynä pelaamaan muutamassa tunnissa. Pelissä yritetään selvittää epäreiluun säännöihin velan kanssa joka vain lisääntyy. Peliä saa lainaan ainakin KEPAN kirjastosta. Sopii myös ylä-asteelaisille. *Peli oikeudenmukaisuudesta ja maailmasta*, Suomen ylioppilaskuntien liitto

Lautapeli, jossa kierretään maailmaa. Aiheet eivät osu suoraan Reilun kaupan teemoihin, mutta pelin ideaa voi muunnella Reilun kaupan teemoja lähemmäs. Peliä ei ole myynnissä, mutta saattaa löytyä eri ylioppilaskuntien toimistoista lainaan. Aikaa peli vie koko illan ja vaatii vähintään lukioikäisiä pelaajia.

Videot

Toinenki tie –musiikkivideo, MKL

Toinenki tie on toiminnan täyteinen musiikki animaatio joka kuvaa maailmankaupan epäoikeudenmukaisuutta ja esittelee Reilun kaupan vaihtoehtona. Se kertoo elävästi yhteyksistä kehitysmaiden kahvintuottajien ja rikkaiden teollisuusmaiden kuluttajien välillä kahvintuotantoketjussa. Sopii ylä-asteella sekä lukioon. Suomenkieliset sanat ja esitys: Kapteeni Ä-ni. Pituus 5 min.

Food for Thought - Ruokaa reilusti, MKL

Kampanjavideo. Ruokaa reilusti on Euroopan Maailmankauppojen vuosien 1999-2001 kampanja reilujen sääntöjen saamiseksi maailman ruokakauppaan. Videossa käydään keskustelua maailman ruokaongelmasta tansanialaisen ja bangladeshilaisen kansalaisjärjestöihmisen sekä WTO:n tiedottajan kanssa. Sisältää paljon tietoa, sopii lukioon. Pituus 15 min.

Made in Dignity - Vastuulla valmistettu, MKL

Kampanjavideo. Vastuulla valmistettu on Euroopan Maailmankauppojen vuosien 1997-98 kampanja parempien työolosuhteiden puolesta tekstiili- ja vaatetusteollisuudessa. Videossa kerrotaan zimbabwelaisen Reilun kaupan tehtaan arjesta jonka tuotantoa verrataan tavanomaiseen tekstiiliteollisuuden ongelmiin. Tuo hyvin esille miten Reilun kaupan tuotannossa on otettu huomioon vaatetusteollisuuden perinteiset ongelmat. Sopii lukioon. Pituus 20 min

Kirjallista materiaalia

MKL

Maailmankauppa ja Maailmankaupat, opasvihko

Vankkaa faktaa sisältävä vihkonen, jonka luettuaan saa kokonaiskuvan siitä mihin Reilua kauppaa oikein tarvitaan.

Maailmankauppa ja Maailmankaupat, luentokansio

Kansion kalvoista on jo kerrottu aiemmin tässä oppaassa. Kansio sisältää myös hyvän aineistoluettelon Reilun kaupan teemoja käsittelevistä kirjoista.

Tietoa tuottajista - kansio

Tietoa kaikista Maailmankauppojen tuottajajärjestöistä ja tuottajamaista. Maahantuontia harjoittavilta Maailmankaupoilta voi päivittää tietoja.

Kysymyksiä ja vastauksia Reilusta kaupasta. Usein kysytyimmät kysymykset vastauksineen. Vihko
Lyhyesti ja ytimekkäästi vastauksia yleisimpiin kysymyksiin Reilusta kaupasta.

Ideoita Maailmankauppojen tiedotukseen, mielikuvat avuksi, kouluvierailut keinoksi. Vihko

Hyvä opas kouluvierailuista.

Ruokaa Reilusti 1999-2001. Euroopan maailmankauppojen ruokakampanja. Vihko

Vihkossa on kerrottu eri ruoka-aineiden tuotannon ongelmista ja siinä on myös kehitysmaiden viljelijöiden omia kertomuksia.

Kuluta harkiten. Kirja

Vastuullisen kuluttajan opas. Tietoa kehitysmaatuotteista ja niiden tuottamisesta omien valintojen pohjaksi.

RKEY

Reilun kaupan kahvista jää hyvä maku

Syventävää tietoa kahvista, sen tuotannosta ja kaupasta.

Muuta maailmaa – aloita ostamalla Reilu banaani

Syventävää tietoa banaanista, sen tuotannosta ja kaupasta.

Reilun kaupan kansio

Sisältää syventävää tietoa Reilun kaupan merkistä, merkin kriteereistä, tuottajista ja RKEY:n toiminnasta.

Sisältää myös hyviksi koetut 10 kysymystä Reilun kaupan kahvista, banaanista ja hunajasta.

REPUN luentomateriaali ja kalvot

Löytyy REPUN www-sivuilta. Erikseen luentorunko ja siihen liittyvät kalvot.

KUA

Kaikilla mausteilla sarjakuvakirja

Sarjakuvakirja kehitysmaiden ongelmista. Kirjaan mukana saa erilaisia siihen liittyviä tehtäviä.

KEPAN kirjasto

Kirjaston aineisto on nähtävissä myös internetissä: <http://www.kepa.fi/suomi/kirjasto/>.

Kuppi Kuumaa. Kahvi ja muut raaka-aineet maailmanmarkkinoiden armoilla. Ismo Pykäläinen.
KEPAN julkaisusarja 48.

Hyvä ja suositeltava syventävä tietopaketti raaka-ainemarkkinoista. Kysy kirjasta myös MKL:n toimistosta, löytyy ehkä omasta Maailmankaupastasi.

Fair Trade Yearbook. Towards 2000. European Fair Trade Association.

Kattavasti kerrottu eri tuotteiden, myös tekstiili- ja vaatetusalan, tuotantoon ja kauppaan liittyvistä ongelmista. Englannin kielinen.

Globaali Kurina. Näлкä ja maailmantalous ruokatalous. Eeva Simola & Miia Toikka.

Tietoa nälän ja maailman ruokaongelman taustoista.

Tropiikin lahjat. Timo Voipio.

Kahvin, teen ja kaakaon maailmankauppaa ja historiaa kattavasti.

Human Development Reports, UNDP

Tilastotietoa maailman tilasta. Ilmestyy joka vuosi eri teemoilla.

World Development Indicators, World Bank

Maailman Pankin joka vuotinen opus, jossa tilastotietoa maailman taloudellisesta tilasta. Mukana vihkonen, jossa samat tilastot esitetty graafisesti. Vihkosen kuvioita ja kuvia voi havainnollistaa esim. kalvolla.

The Least Developed Countries Reports, UNCTAD

Tilastotietoa maailman vähiten kehittyneistä maista, joita on 48 ja niissä elää 600 miljoonaa ihmistä. Näiden maiden tilastoista tulee esille maailman todellinen köyhyys. Ilmestyy joka vuosi.

Muuta materiaalia

Ruoka-aika kampanjan videot

Ruokasirkus

3 min. KEPAN kirjasto

Kuvakollaasi, joka kertoo rankoin kuvin maailman ruokasirkuksesta, jossa ruokaa on riittämiin, mutta nälkää enemmän kuin koskaan.

Joka kuudes jää ilman

4 min. KEPAN kirjasto

Hiukan hupaisakin fiktiivinen video siitä kuinka Suomessa eri tilanteissa joka kuudes jää joka päivä ilman ruokaa. Maailmassa joka kuudes ihminen kärsii aliravitsemuksesta.

KEPAN kirjastossa on paljon muitakin Reilun kaupan teemoihin liittyviä videoita. Parhaiten niihin voi tutustua käymällä kirjastossa paikan päällä. Yhteystiedot on jo mainittu aiemmin.

Esitteitä

Katso MKL:on, RKEY:n ja REPU:n www-sivuilta. Tarjolla erilaisia tuote-esitteitä ja muuta hyödyllistä tietoutta esim. Reilun kaupan tuottajayhteisöistä.

Muuta lisämateriaalia internetissä

KUA:n Vastuuviikko

<http://www.evl.fi/kua/vastuuviikko/>

Sivuilla on paljon kehitysmaiden tilanteeseen liittyvää nuorille suunnattua materiaalia, myös Reilusta kaupasta.

KUA:n kansainvälisyyskasvatuksen verkkosivut

<http://www.yhteinenmaailmamme.net>

Onnistuneet ja vuorovaikutteiset nettisivut nuorille. Täältä löytää paljon hyviä ideoita ja näitä sivuja voi käyttää myös kouluvierailun osana, jos tietokoneita pystytään käyttämään.

Kansainvälisyyskasvatuksen verkosto

www.kepa.fi/kvk

Linkkejä monien Suomessa kansainvälisyyskasvatusta tekevien järjestöjen nettisivuille, joilta voi löytää paljon materiaalia ja uusia ideoita.

www.kansainvalisyyskasvatus.net

Verkoston varsinainen portaali, jossa paljon monipuolista kansainvälisyyskasvatukseen liittyvää materiaalia. Linkin Kouluttajia ja materiaaleja- alla löytyy: verkkomateriaalit, pelejä ja toimintaa, tilattavat materiaalit sekä lista kansainvälisyyskasvatukseen liittyvästä KEPAN kirjaston materiaalista.

Reilun kaupan kysely

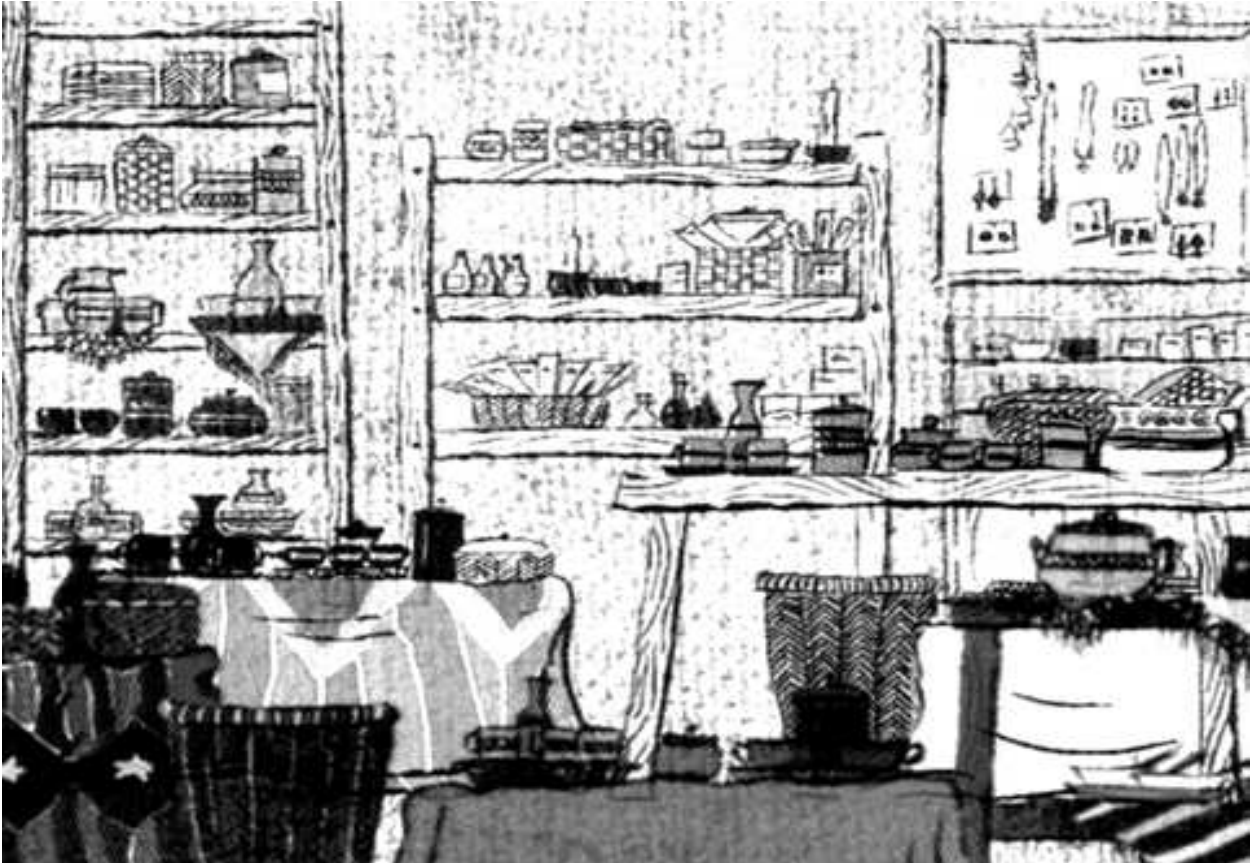
<http://credonet.tietovalli.fi/cgi-bin/vastuuviikko/kysely.cgi>

Lyhyessä kyselyssä voi testata Reilun kaupan tietouttaan.

Unicefin oppimisympäristö

<http://www.wsoy.fi/opit/unicef/>

Oppimisympäristössä voi oppia paljon kehitysmaiden lasten ja nuorten elämään liittyvistä kysymyksistä.

Näyttelyt

Reilun kaupan näyttely

Näyttely koostuu suureksi osaksi lehdissä julkaistuista artikkeleista, mukana on myös esitteitä, kuvia ja tietoiskuja. Näyttely menee pieneen tilaan mm. koululuokan seinille.

Näyttelyn voi tilata Jenna Enbuskalta:

sähköposti: jenna86@planet-save.com ja puhelin: 040-7678512.

Näyttelyjä Reilun kaupan tuottajayhteisöistä

Boacon kultaa -valokuvanäyttely

Tarinoita Nicaragualaisen COSATIN-osuuskunnan Reilun kahvin viljelijöistä sanoin ja kuvin.

Näyttelyn voi tilata RKEY:stä.

Maahantuontia harjoittavilla Maailmankaupoilla on myös näyttelymateriaalia omista kauppakumpaneistaan.

Hyödyllisiä yhteystietoja

Tässä mainittujen tahojen tarkat yhteystiedot mainitaan kohdassa *Opetusmateriaaleja*.

Maailmankauppojen liitto ry

www.maailmankaupat.fi/

Maailmankauppojen liiton toimistosta voi tilata erilaisia materiaaleja, joita tässäkin oppaassa on mainittu.

Kaikki Suomen Maailmankaupat

www.maailmankaupat.fi/KAUPAT.HTM

Maahantuontia tekevillä Maailmankaupoilla on tuottajien diasarjojen lisäksi usein esitteitä kauppakumppaneistaan. Niiden avulla voi syventää tietämystään Maailmankauppojen tuotteiden alkuperästä.

Reilun kaupan edistämisyhdistys ry

www.reilukauppa.fi/

Reilun kaupan edistämisyhdistyksen toimistosta voi tilata erilaisia materiaaleja, joita tässäkin oppaassa on mainittu. RKEY:n www-sivuilta löytyy heidän kouluvierailumateriaalinsa.

Reilun kaupan puolesta ry

www.reilukauppa.fi/puolesta/

Reilun kaupan puolesta ry on vapaaehtoisjärjestö, joka pyrkii eri tavoin edistämään Reilua kauppaa Suomessa. REPUN www-sivuilta löytyy heidän luentorunkomateriaalinsa sekä kalvopohjat.

Kehitysyhteistyöpalvelukeskus – KEPA ry

www.kepa.fi

KEPA on kehitysyhteistyöjärjestöjen kattojärjestö Suomessa. Kouluvierailijoiden kannattaa hyödyntää KEPAN kirjastoa sekä KEPAN koordinoiman kansainvälisyyskasvatusverkoston materiaaleja.

Kirkon Ulkomaanapu

www.evl.fi/kuu/

Kirkon Ulkomaanapu on yksi Suomen evankelisluterilaisen kirkon lähetystyötä harjoittavista järjestöistä. KUA:lla on paljon kansainvälisyyskasvatukseen liittyvää hyvää materiaalia, jota voi tilata suoraan heiltä.

Internetlinkkejä

Hyödyllisiä yhteystietoja sivu sisältää monien Reilun kaupan toiminnassa mukana olevien tahojen www-osoitteita. Oppaan internetversiossa (www.maailmankaupat.fi) löytyy linkkilista www-sivuille, joista voi etsiä lisätietoutta eri näkökulmista kaupankäyntiin ja globalisaatioon.

